

UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU

Cu titlu de manuscris

CZU: 376.36:159.942-053.4 (043.2)

URSU MILUȚA

**DEZVOLTAREA INTELIGENȚEI EMOȚIONALE LA PREȘCOLARII CU TULBURĂRI DE
LIMBAJ**

Specialitatea 534.01. Pedagogie specială

REZUMATUL

tezei de doctor în științe ale educației

CHIȘINĂU, 2025

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei de Psihopedagogie și Psihopedagogie Specială,
Universitatea Pedagogică de Stat „ Ion Creangă” din Chișinău.

Componența Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat:

Președintele Comisiei:

CIORBĂ Constantin, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar,
Universitatea Pedagogică de Stat „ Ion Creangă” din Chișinău.

Conducător științific:

LAPOȘINA Emilia, doctor în pedagogie specială, conferențiar universitar,
Universitatea Pedagogică de Stat „ Ion Creangă” din Chișinău.

Referenți oficiali:

CRISTEA Sorin, doctor în științele educației, profesor universitar emerit,
Universitatea din București, România.

GONCEARUC Svetlana, doctor în pedagogie specială, profesor universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

RUSNAC Virginia, doctor în psihologie specială, conferențiar universitar,
Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică Chișinău.

Susținerea tezei va avea loc la 22.12 2025, ora 11.00, în ședința Comisiei de susținere publică a tezei de doctor din cadrul Universității Pedagogice de Stat „ Ion Creangă” din Chișinău, bloc 2, etajul 3, sala 33, str Ion Creangă, nr 1.

Teza și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca științifică a Universității Pedagogice de Stat „ Ion Creangă” din Chișinău (www.upsc.md) și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expediat la 18.11.2025.

Președintele Comisiei:

CIORBĂ Constantin, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar.....

Conducător științific:

LAPOȘINA Emilia, doctor în pedagogie, conferențiar universitar.....

Autor:

URSU Miluța.

CUPRINS

LISTA ABREVIERILOR.....	4
REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	5
CONȚINUTUL TEZEI	9
Abordări teoretico-conceptuale ale dezvoltării inteligenței emoționale.....	9
Designul cercetării experimentale a dezvoltării inteligenței emoționale la preșcolarii cu tulburări de limbaj.....	13
Argumentarea experimentală a dezvoltării inteligenței emoționale la preșcolarii cu tulburări de limbaj.....	18
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI PRACTICE.....	26
BIBLIOGRAFIE.....	29
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMA TEZEI.....	31
ADNOTARE (română, engleză).....	32

LISTA ABREVIERILOR

CE	- Competențe emoționale
CS	- Competențe sociale
E	-Educator
GC	- Grup control
GE	- Grup experimental
IE	- Inteligență emoțională
IG	- Inteligență generală
P	-Părinte
PSIDIE	-Proiect Strategic Integrat pentru Dezvoltarea Inteligenței Emoționale
TL	- Tulburări de limbaj
UPSC	- Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” Chișinău

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei de cercetare pentru domeniul *pedagogiei speciale* poate fi argumentată din perspectivă teoretică și practică.

Din perspectivă teoretică, avem în vedere influențele exercitate în ultimele decenii în mediul educațional de modelele conceptuale și operaționale promovate de autorii care au lansat și consolidat teoria *intelligențelor emoționale* (Peter Salovey, John Mayer, Daniel Goleman). La acest nivel am valorificat în mod special modelul teoretic cu impact managerial, elaborat și dezvoltat de Daniel Goleman [12].

Din perspectivă practică, avem în vedere rolul important pe care îl joacă inteligența emoțională în viața fiecăruia dintre noi, în general, în relațiile dintre educator (profesor, părinte) și educat (preșcolar, elev), în special, cu accente particulare înregistrate la diferite vârste psihologice (în cazul nostru *vârsta preșcolară*), în diferite medii instituționale (în cazul nostru *grădinița* ca unitate de bază a învățământului preșcolar).

În plan teoretic, este important să semnalăm faptul că inteligența emoțională, recunoscută și definită la nivel conceptual, poate fi identificată și operaționalizată prin elaborarea unui instrument capabil să măsoare coeficientul emoțional (EQ-i), instrument creat și aplicat în S.U.A. de Reuven Bar-On [2].

Experimentele au demonstrat faptul că: a) un astfel de EQ-i poate fi îmbunătățit la orice vârstă, în condiții de intervenție psihologică și pedagogică eficientă în funcție de particularitățile fiecărui caz (individual, comunitar etc.); b) procesul este finalizat la nivel corespunzător dacă este lansat deja la o vârstă mică, în condițiile identificării unor probleme critice descoperite în zona comportamentului social sau/și a limbajului verbal, dar și nonverbal; c) intervențiile nerealizate la timp au impact negativ pe termen *scurt* (în cadrul vârstei psihologice a copilului preșcolar), *mediu* (generând fenomene de inadaptare școlară) și chiar *lung* (comportamente necorespunzătoare la vârsta adultă) [2].

În plan practic, inteligența emoțională este descrisă la nivel de experiență psihologică și socială care valorifică resursele afective și cognitive ale personalității educatului, în raport cu particularitățile vârstei (a preșcolarului) și ale mediului comunitar (familia preșcolarului și instituția pedagogică a *grădiniței*, în cazul nostru). În prezent, este necesară o nouă abordare atât din partea educatorilor, cât și a părinților, în vederea facilitării dezvoltării potențialului maxim al preșcolarilor, în acord cu cerințele societății și provocările mediului educațional care ne obligă să găsim *soluții creative* în plan metodologic pentru dezvoltarea optimă, psihologică și socială a fiecărui copil.

Preșcolarii cu tulburări de limbaj se confruntă adesea cu *dificultăți semnificative* în dezvoltarea inteligenței emoționale, care le poate *afecta negativ starea de bine* intrapersonală și interpersonală, adaptarea la medii educaționale (formale și nonformale) și relațiile sociale. La rândul lor, tulburările emoționale perturbă conduita verbală, dar și comportamentală a copilului, în contextul unor deficite constante în comunicare (la nivel de înțelegere și de relaționare semantică și pragmatică), inhibă orice proces de antrenare a inteligenței emoționale și sociale.

Studiile recente confirmă *problema critică* semnalată anterior. Există o creștere semnificativă a numărului de copii diagnosticați cu tulburări de limbaj, generate sau/și întreținute pe fondul unui deficit de inteligență emoțională (aproximativ 5-10% din populația preșcolară, conform American Speech-Language – Hearing Association, 2020). Soluțiile pot fi identificate în zona unei mai bune diagnosticări și conștientizări a problemelor de limbaj în rândul părinților și al educatorilor. Aceste probleme nu se limitează doar la dificultățile de comunicare verbală, ci au implicații asupra dezvoltării emoționale și sociale, cu consecințe negative la nivel de învățare preșcolară (ulterior școlară) și comportament comunitar (în familie, grădiniță, școală etc.).

O a doua problemă critică apare în condițiile în care majoritatea programelor educaționale se concentrează

pe recuperarea abilităților lingvistice, neglijând aspectele emoționale și sociale. Rezolvarea sa presupune realizarea unor *intervenții integrate* care să sprijine copiii în toate aspectele dezvoltării lor psihologice și sociale. Astfel de *intervenții* sunt cu atât mai mult necesare în condițiile în care: a) stilul de viață a afectat semnificativ interacțiunile sociale și educaționale ale copiilor, inclusiv ale celor cu tulburări de limbaj; b) creșterea frecvenței utilizării învățământului online a creat provocări suplimentare în contextul unei anume izolări și chiar anxietăți sociale; c) cercetările au demonstrat legătura existentă între performanțele în învățarea școlară (și preșcolară) și relațiile sociale sănătoase – reziliență emoțională crescută [13].

Dezvoltarea inteligenței emoționale în perioada preșcolară este esențială pentru o bună adaptare la provocările vieții comunitare (familie, grădiniță, școală) cu contribuția specială a părinților și a cadrelor didactice. Soluțiile necesare sunt situate în zona *educației parentale* și a *perfecționării profesorilor* prin programe de intervenție inovatoare, *integrate* și *personalizate* capabile să sprijine dezvoltarea IE la preșcolari cu TL. Ele asigură dobândirea unor metode de terapie lingvistică și tehnici de dezvoltare emoțională, fundamentate și antrenate la nivel interdisciplinar (psihologia educației și a vârstelor, pedagogie specială, logopedie, psiholingvistică).

O abordare integrată a dezvoltării emoționale și lingvistice la preșcolari cu TL este esențială pentru îmbunătățirea bunăstării generale și pregătirea pentru adaptarea școlară. În cadrul unui program de intervenție, cercetarea urmărește să furnizeze soluții practice și eficiente care să sprijine copiii cu tulburări de limbaj în plan personal și social, contribuind astfel, la o educație inclusivă și echitabilă.

Pe acest fond problematic extins, cercetarea a implicat *identificarea și depășirea* contradicției dintre cerințele unui program de intervenție inovator, raportat la toate resursele psihologice și sociale tipice personalității preșcolarului și posibilitățile de moment ale copiilor cu tulburări de limbaj, condiționate de dezvoltarea cognitivă și socio-afectivă limitată, pe care am studiat-o longitudinal și transversal, generată și întreținută de limitele culturale și de viață comunitară a familiei.

Gradul de cercetare a problemei. Inteligența emoțională a devenit un *concept esențial* în psihologie și educație, având un impact semnificativ asupra modului în care indivizii interacționează și își gestionează emoțiile. Odată cu popularizarea acestui termen, numeroși autori au contribuit la definirea, explorarea și aplicarea inteligenței emoționale în diverse domenii, inclusiv în psihologia, educația și resursele umane. Printre autorii cu contribuții semnificative în acest domeniu se numără: Daniel Goleman, Reuven Bar-On, John D. Mayer și Peter Salovey, Mihai Zlate, Tinca Crețu, Nicolae Mitrofan, Sorin Cristea, Mihaela Roco, Cojocaru Boroșan Maia, Albert Ellis, Howard Gardner, Travis Bradberry, Lev Vygotsky, Carolina Bodea-Hațegan, Emil Verza, Ion-Ovidiu Pânișoară, Constantin Păunescu, Valentina Olărescu.

Aceste *studii* evidențiază importanța integrării inteligenței emoționale în cadrul educațional timpuriu și în programele de pedagogie specială. Descoperirile sugerează că progresele în educația emoțională și socială au potențialul de a sprijini dezvoltarea acestor abilități, îmbunătățind totodată și eficiența terapiilor logopedice. Prin urmare, integrarea IE în educație constituie o abordare promițătoare pentru sprijinirea dezvoltării holistice a copiilor, răspunzând provocărilor actuale din sfera educației și terapiilor.

Problema cercetării. Dificultățile de dezvoltare a *inteligenței emoționale* la copiii cu TL duc la autoreglare slabă și reacții emoționale intense neprocesate, sporesc riscul de confruntare cu bariere din cauza nedevelopării *vocabularului emoțional* și abilităților de comunicare/interacțiune emoțională, reducând rolul de mediator al inteligenței emoționale între problemele de limbaj și comportamentele reactive. *Soluționarea problemei științifice* abordate implică rezolvarea *contradicției* dintre dezvoltarea limitată/scăzută a inteligenței emoționale a preșcolarilor cu tulburări de limbaj și necesitățile de interacțiune cu mediul socio-educational familial, instituțional, comunitar prin aplicarea unui program de intervenție inovator, raportat la nevoile specifice și resursele disponibile preșcolarului cu tulburări de limbaj.

Din această perspectivă este necesară: a) înțelegerea imediată a dificultăților de exprimare lingvistică, stabilizate în sens negativ; b) proiectarea și dezvoltarea unor intervenții eficiente de corecție și sprijin psihopedagogic și social adecvat; c) crearea unui program de intervenție inovator, destinat să îmbunătățească inteligența emoțională a preșcolarilor cu tulburări de limbaj, prin tehnici adaptate nevoilor specifice; d) orientarea prioritară, practică, spre rezolvarea unor situații limită-asociate, lingvistice, socio-emoționale și comportamentele, cu impact imediat și riscuri majore pe termen mediu și lung; e) operaționalizarea unor activități specifice interactive, desfășurate ciclic prin jocuri de rol și exerciții de recunoaștere și exprimare a emoțiilor, integrate în rutina zilnică a copiilor.

Reperete epistemologice. Cercetarea noastră s-a axat pe un set comprehensiv de *reperete epistemologice*, care constituie fundamentul teoretic al dezvoltării inteligenței emoționale la preșcolarii cu tulburări de limbaj. În prim plan, studiul s-a bazat pe teoriile fundamentale ale *inteligenței emoționale* (IE), incluzând modelul de abilitate propus de Mayer și Salovey (1997), care privește IE ca un ansamblu de aptitudini distincte, precum și modelul mixt susținut de D. Goleman (1995), care combină trăsăturile de personalitate și *competențele emoționale* esențiale [12, 13, 29].

De asemenea, *cercetarea a fost ghidată* de perspectivele psihologiei dezvoltării, inspirându-se din lucrările lui Jean Piaget (1952), care oferă viziune asupra modului în care copiii își construiesc cunoștințele despre lume, și teoriile lui Lev Vygotsky (1978), care subliniază importanța interacțiunilor sociale asupra *învățării și dezvoltării*. În plus, teoriile lui Erik Erikson (1950) privind dezvoltarea psihosocială au oferit un cadru pentru explorarea etapelor emoționale și a crizelor de dezvoltare prin care un copil trece în formarea identității sale [24, 25, 39, 40].

În paralel, cercetarea a adoptat principii ale educației incluzive și speciale, permițând dezvoltarea unor strategii educaționale care răspund specific la nevoile individuale ale preșcolarilor cu tulburări de limbaj. Această abordare a fost fundamentată pe lucrările autoarelor precum P. D. Hallahan și J. M. Kauffman (2000) și ale colegilor lor, care au evidențiat importanța intervențiilor personalizate.

Un reper esențial a fost integrarea contextului social și cultural în analiza dezvoltării emoționale bazate pe contribuțiile lui U. Bronfenbrenner (1979), al cărui model ecologic subliniază modul în care diferite medii (familial, școlar și comunitar) influențează dezvoltarea socio-emoțională a copiilor. Această abordare subliniază importanța unui sistem educațional sensibil la diversitatea culturală și lingvistică.

În contextul schimbărilor rapide din domeniul educației, inteligența emoțională reprezintă un element esențial pentru sprijinirea dezvoltării socio-emoționale a copiilor, în special în educația preșcolară. Există numeroase cercetări care susțin această afirmație și care pot fi consultate în lucrările publicate de diverși cercetători: Asher și Rose, 1997; Compas, Worsham și Ey, 1992; Crick și Dodge, 1994; Denham, 1999; Fox, 1994; Garber, Braafladt și Zelman, 1991; Parke, Cassidy, Burks, Carson și Boyum, 1992; Saarni, 1992; Thompson, 1991; Wolchik și Sandler, 1997 [1. p. 88].

Prin aceste *reperete epistemologice*, cercetarea oferă un cadru robust pentru investigarea și promovarea IE la copii, asigurând o abordare interdisciplinară și cuprinzătoare.

Obiectul cercetării: Procesul de dezvoltare a inteligenței emoționale la preșcolarii cu tulburări de limbaj.

Ipoteza cercetării: Prin dezvoltarea și implementarea unui program de intervenție inovator destinat dezvoltării IE a preșcolarilor cu TL, care cuprinde tehnici adaptate nevoilor specifice copiilor și aplicate în mediul instituțional, cât și familial, sunt oferite soluții practice și eficiente de sprijinire a dezvoltării personale și sociale a acestor copii, contribuind astfel la o educație mai incluzivă și mai echitabilă.

Scopul cercetării: Explorarea și dezvoltarea de strategii eficiente pentru îmbunătățirea inteligenței emoționale la preșcolarii cu TL.

Obiectivul general al cercetării: Fundamentarea cadrului teoretic și metodologic pentru dezvoltare

inteligenței emoționale la preșcolari cu tulburări de limbaj

Obiectivele specifice cercetării: Stabilirea cadrului conceptual; Evaluarea nivelului actual al inteligenței emoționale la preșcolari cu TL; Utilizarea instrumentelor de măsurare standardizate și observațiilor calitative pentru evaluarea nivelului actual al competențelor emoționale și sociale; Identificarea factorilor care influențează dezvoltarea inteligenței emoționale la acești copii; Elaborarea și implementarea unui program de intervenție inovator; Argumentarea experimentală a eficienței programului de intervenție aplicat.

Perspectiva axiologică: Angajamentul față de etica cercetării, în special în lucrul cu preșcolari, asigurând respectarea drepturilor și bunăstării acestora; accent pe sensibilitatea față de diversitatea culturală și individuală, care influențează percepția și exprimarea emoțiilor.

Metodologia cercetării științifice: Aceasta este elaborată prin aplicarea cadrului teoretic la problematica preșcolarilor cu tulburări de limbaj. Cercetarea, ghidată metodologic în capitolul 2, introduce programul de intervenție, iar detaliile operaționale sunt descrise în capitolul 3. Implementarea acestui program în contextul stabilit implică: a) Combinarea strategiei de cercetare longitudinală cu strategia de cercetare transversală; b) Utilizarea unor metode și procedee de cercetare adecvate pentru problematica abordată.

Metodologiile de cercetare: Proiectul propune un design de cercetare mixt, combinând metode calitative (precum interviuri și observații) pentru a obține o înțelegere profundă a fenomenului, cu metode cantitative (cum ar fi chestionare standardizate) pentru evaluarea efectelor specifice ale intervențiilor sau programelor de dezvoltare a inteligenței emoționale (IE).

Noutatea și originalitatea științifică. Cercetarea combină perspective de analiză din domenii complementare în *plan epistemologic, tehnologic și praxiologic*, fiind o activitate perfecționată la nivel de psihopedagogie specială. Abordarea *intradisciplinară* și *interdisciplinară* este necesară pentru a implementa un program eficient de valorificare a dezvoltării IE la preșcolari cu TL. Acest program este inovator, oferind intervenții personalizate și adaptate nevoilor emoționale și de comunicare ale preșcolarilor.

Valoarea aplicativă a lucrării: Oferă *soluții concrete* și recomandări metodologice necesare pentru îmbunătățirea intervențiilor educaționale și terapeutice, ghidând practicile pedagogiei speciale și sprijinul mediului familial și educațional preșcolar. Sensibilizarea actorilor educației implică abordarea problematicii preșcolarilor cu tulburări de limbaj și stimulează procesul de egalizare a șanselor de dezvoltare psihologică și succes pedagogic..

Aprobarea și implementarea rezultatelor științifice: Acestea au fost prezentate, examinate și validate în cadrul comisiei metodice a unității de învățământ participante la experimentul pedagogic și la Catedra de Psihopedagogie și Psihopedagogie Specială (UPSC), prin comunicări într-o serie de foruri științifice.

Publicații la tema tezei. Rezultatele cercetărilor științifice au fost expuse în 14 articole științifice în reviste de specialitate și la forurile științifice.

Cuvinte cheie: *intelență emoțională, preșcolari, tulburări de limbaj, dezvoltare cognitivă, intervenție timpurie, inteligență socială, competențe emoționale, program de intervenție, factori de risc, suport educațional.*

Volumul și structura tezei. Teza s-a constituit din: adnotare, introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie 227 titluri, 29 anexe, 39 tabele, și 20 figuri. Volumul tezei cuprinde 265 pagini, din care 149 text de bază.

CONȚINUTUL TEZEI

În **secțiunea introductivă** se evidențiază relevanța subiectului, se analizează contextul actual din domeniul studiat și se subliniază inovația adusă. De asemenea, sunt clarificate problema și subiectul investigației, iar scopul, obiectivele și ipoteza cercetării sunt enunțate, conturând metodologia utilizată. Se accentuează noutatea și originalitatea științifică a lucrării, precum și problema științifică rezolvată. Importanța teoretică și valoarea practică a concluziilor sunt detaliate. În plus, se explică procesul de validare și aplicare a rezultatelor obținute.

Capitolul 1. Abordări teoretico-conceptuale ale dezvoltării inteligenței emoționale, oferă o privire detaliată asupra modului în care inteligența emoțională (IE) și inteligența generală (IG) se interconectează, având un impact major asupra dezvoltării copilului preșcolar. Prin explorarea teoretică și practică a acestor concepte, se propune un cadru pedagogic care susține dezvoltarea holistică, unde IE joacă un rol central în pregătirea preșcolarilor pentru provocările viitoare ale educației formale și ale vieții.

Inteligența ca aptitudine generală și trăsătură multidimensională a personalității este definită și analizată special, la nivel teoretic, metodologic și practic, în relație cu:

a) sfera de referință: reprezentată de capacitatea subiectului (copilului preșcolar, elevului etc.) de a desfășura *activități cognitive de rezolvare a problemelor* obișnuite și complexe în *situații noi* [34].

b) *funcțiile* îndeplinite: *funcții generale*, de *înțelegere* a informațiilor acumulate în contexte formale, nonformale și informale; *funcții specifice*, de *înțelegere spontană* prin recunoaștere, precum și de recombinație simplă și *discursivă*, prin operațiile fundamentale și instrumentale ale gândirii [21].

c) *structura de bază*, complexă, identificată și analizată în funcție de teoriile relativ recente: teoria inteligențelor multiple (H. Gardner, 1983, 2015), *teoria inteligenței emoționale* (D. Goleman, 1996, 2000, 2008) și de modelele constructiviste de tip structuralist-genetic (J. Piaget 1971, 1972) și socio-cultural (L. Vîgotski 1972), care clarifică, în moduri diferite dar complementare, relația dintre dezvoltare și învățare, respectiv între învățare și dezvoltare, bazându-se pe valorificarea specială a *resurselor inteligenței* în evoluție continuă [29].

Analiza modelelor de abordare teoretică și practică a IE afirmate istoric în ultimele decenii:

a. Modelul elaborat de Peter Salovey și John Mayer. Acesta a fost lansat în 1990 și a introdus conceptul de IE. Termenul *EQ* a devenit ulterior popular ca abreviere pentru inteligența emoțională. Conceptul de IE are trei conotații: cultural extins, popular și științific, referindu-se la conceptele și abilitățile care permit procesarea informației emoționale [29].

„Teoria demonstrabilă” vizează: IE ca *trăsătură de personalitate* bazată pe „patru procese și mecanisme, referitoare la *motivație, emoție, cunoaștere și conștientizare (conștiință)* – de bază, în funcție de care pot fi construite anumite modele (ale eului, ale eului în lume, ale lumii) și identificate anumite trăsături generale (extraversie – introversie, inteligență verbală – logico-matematică; dogmatism – creativitate; prietenie – adversitate); IE ca *aptitudine mentală* transformată în „*model cvadripartit*” (care articulează *percepția, integrarea, înțelegerea și gestionarea* – emoțiilor) și care oferă deschidere spre inteligența *intrapersonală* și *interpersonală* (Gardner, 1983, 2015) angajate în structura de funcționare a inteligenței emoționale [19].

b. Modelul elaborat de Reuver Bar-On. Acest model definește IE ca „un șir de *capacități, competențe și aptitudini noncognitive* care influențează *capacitatea* persoanei de a reuși în adaptarea la cerințele și presiunile mediului”. Modelul propune o *scală de autoevaluare a IE* în formula EQ-i ($EQ = \text{coeficientul de inteligență emoțională}$), care permite identificarea *structurii de funcționare a IE* bazată pe legătura dintre aspectele *intrapersonale* (*autoconștientizare emoțională, asertivitate, respect de sine, autoactualizare și independență*)

și *interpersonale* (*empatie, relații interpersonale și responsabilitate socială*), implicată în rezolvarea de probleme, în managementul stresului și în crearea dispoziției generale (fericire și optimism)[1, 2].

c. *Modelul elaborat de Daniel Goleman*. Acesta concepe IQ și IE drept „competențe care nu sunt în opoziție ci mai degrabă separate”. În viața reală, „în fiecare dintre noi există un amestec de IQ și IE”; la anumite niveluri „orice om are o inteligență cognitivă și una emoțională” cu calități generale și speciale care „se contopesc”[12].

Evoluția psihologică a preșcolarului a evidențiat rolul IE în dezvoltarea limbajului în context comunitar (familie, grădiniță, comunitate locală etc.).

La *nivel general*, sunt semnalate „caracteristici tot mai evolute”: *atitudini* (afective, motivaționale) față de familie și de grădiniță; *stări emoționale complexe și contradictorii*; *voința* susținută în plan afectiv; *trebuințe* primare și *interese* imediate exprimate prin emoții puternice, dispoziții afective, sentimente (pe cale de formare); *comunicare*, legată de evoluția *limbajului verbal și nonverbal* în contextul particularităților specifice vârstei [18, 40, 41].

Starea socioafectivă a preșcolarului este probată prin modul cum „acționează, relaționează, se joacă și participă” la activități în grup și individual. Este susținută prin dezvoltarea *spiritului de observație* care stimulează „cunoașterea mediului” și prin capacitatea sporită de implicare noncognitivă afectiv-motivațională și volitiv-caracterială în viața comunității, în relația cu membrii familiei, cu vecinii, cu educatoarea și personalul grădiniței etc. Are ca rezultat „bucuria cu care copilul răspunde *emoțional* la solicitările adultului”. [24,25,35,38,39,40].

Procesul de tranziție de la stadiul preoperațional spre cel operațional concret are loc pe *fondul dezvoltării limbajului* care susține: a) *experiența intuitivă* prin contacte directe cu diferite „obiecte” și „situații”; b) *reprezentările* care antrenează *memoria și imaginația*, cu impact în *formarea conștiinței de sine emoționale*; c) „*imaginile reproductiv-stactice*” puse în relație cu exersarea unor operații mentale [25, 40].

Planul dezvoltării intelectului preșcolarului implică „practic întreaga activitate psihică” necesară pentru a realiza tranziția de la: a) *reproducere statică* la *capacitate de memorare* (în activități precum joc sau recitarea de poezii conform lui Leontiev); b) „*memorarea involuntară și mecanică*” în perioada *antepreșcolară* la „*forme logice ale memorării*” care apar în perioada preșcolarității (conform lui L. Vîgotski); c) memoria constatativă la memoria verbală; d) atenția reactivă, involuntară la atenția activă, voluntară; e) gândirea simbolică la gândirea intuitivă, care poate fi dezvoltată în spirit constructivist [38, 40].

Evoluția limbajului copilului preșcolar în context social (grădiniță, familie, comunitate educațională locală) valorifică *procesele psihice* (cognitive, volitive și afective) și trăsăturile *psihice ale personalității* (temperament, aptitudini, caracter, creativitate) în cadrul unor *activități* specifice (cum ar fi jocul didactic, activități cu elemente de muncă și creație). Aceste activități sunt condiționate de deprinderile dobândite, de motivație și de atenția susținută socio-emoțional, având ca rezultat antrenarea *funcțiilor specifice limbajului verbal* în contextul grădiniței, cum ar fi : **afectivă**, **conotativă**, **referențială**; **ludică**, **practică**, **reprezentatională**, **dialectică**; **expresiv-emoțională** etc [18].

Analiza realizată a evidențiat mai multe *atribute ale limbajului* copilului preșcolar: a) „*instrument adecvat de codificare obiectivă*”, care depinde de *calitatea culturală și pedagogică a mediului* (familie, grădiniță, comunitatea locală); b) „*matrice internă*” care structurează întreaga organizare cognitivă (gândirea preoperațională) și afectivă (emoții intense care reglează sau dereglează conduita verbală); c) „*cod prin care sunt transmise conținuturile informaționale*” (reprezentările memorate în zona proximei dezvoltări și deprinderile dezvoltate prin exerciții multiple, integrate în activitățile specifice subordonate unor scopuri ludice, dar și didactice); d) volum, fluență și expresivitate mai mare, care anticipează „*forme vorbirii socializate și apoi culte*”, necesare pentru integrarea școlară; f) exercitarea specială a funcției *afective*

(„exprimarea spontană sau semideliberată a emoțiilor și impulsurilor”) și *ludice* (active de timpuriu, cu repetiții ritmate, ajustări și confruntări fonetice, combinații de efect [35, 38, 39].

Obiectivele specifice învățământului preșcolar proiectează *activități* bazate pe „*jocul verbal*” care include „glumele și cuvintele de spirit” și care stimulează: a) *utilizarea* practică a *limbajului* în condiții de colaborare, dar și de competiție; b) *intervenția prin* formulele concise și energice, propuse de familie (în special de *mamă*) și de *educatoare*; c) *valorificarea limbajului narativ* și *evocator* prin „expunerile didactice elementare” care antrenează *inteligenta emoțională* [22].

Dinamica limbajului copilului preșcolar confirmă calitatea de: 1) „*competență înăscută*” (raportată de N. N. Chomski la „gramatica generativă” proprie oricărui om; 2) *caracteristică flexibilă*, argumentată diferit de: a) J. Piaget, care pune accent pe determinarea internă a limbajului, în acord cu stadiile de dezvoltare cognitivă (preoperațională între 3-6/7 ani, operațional-concretă între 6/7-11/12 ani); b) L. Vîgotski, care pune accent pe determinarea externă, socio-culturală a limbajului, văzut ca „produsul complex al învățării acumulate de-a lungul istoriei”, rezultat al *interacționismului sociocultural* între *adultul educator* (părinte, profesor, *tutore*) și copil, în *context* deschis [24, 25, 38, 39].

Formarea și dezvoltarea limbajului copilului preșcolar evidențiază faptul că „în jurul vârstei de 5 ani” sunt dobândite *structurile complexe ale limbii*. În plan *educativ*, trebuie valorificate *modele promovate în psihologia limbajului, care evidențiază calitățile acestuia ca*: a) *capacitate înăscută dependentă de gradul de maturizare al sistemului nervos central*” (N. Chomski); b) *produs dobândit*, valorificat în special în grădiniță, la vârsta preoperațiilor cognitive concrete, „care asigură accesul la permanența *obiectului*” reflectat (J. Piaget); c) „*succesiune de învățări sociale*” care duc la eficientizarea cunoașterii cu ajutorul memoriei (L. Vîgotski) în condiții de învățare eficientă prin acțiuni, imagini, simboluri (L. S. Vîgotski, 1971, 1972; J. S. Bruner, 1970).

Perfecționarea limbajului copilului preșcolar se realizează în condițiile trecerii de la *limbajul situativ* la *limbajul contextual*, de la *conduita verbală* subordonată *limbajului egocentric* (monolog prelungit inclusiv în grup unde „fiecare copil vorbește fără să se preocupe de ceea ce spun ceilalți”), spre *comportamentele verbale proprii limbajului socializat* („în timpul perioadei preoperatorii, spre 6-7 ani”).

TL la vârsta preșcolară sunt analizate pe baza mai multor modele de cercetare: sistemic, categorial, analitic, descriptiv (șase categorii de tulburări de limbaj: agnozia auditiv-verbală, dispraxia verbală, deficitul de programare fonologică; tulburări fonologic-sintactice; lexical-sintactice; structural-semantică) [19].

În *analiză evoluției limbajului copilului trebuie să ținem seama de perioada premergătoare integrării în grădiniță* (vârsta 2-3 ani) și de fiecărei etapă de dezvoltare, respectiv: grupa mică (3-4 ani), medie (4-5 ani) mare (5-6/7).

1) La vârsta de 2-3 ani persistă „o serie de tulburări de pronunție, prelungiri ale cuvintelor, reducerea cuvintelor la silaba inițială sau finală”acompaniate de trăiri și *manifestări socio-emoționale negative*. Pe acest fond, „analiza nivelului de dezvoltare a copilului” vizează „*stabilirea factorilor de risc* sau a pronosticului în ceea ce privește dezvoltarea a abilităților de comunicare” [30].

2) **Preșcolaritatea** include două „intervale de vârstă”: **a. Ciclul preșcolar de inițiere (3-4 ani)**, cu note caracteristice dependente de dezvoltarea limbajului: aptitudinile funcționale, *inteligibilitatea vorbirii, abilitățile narative și comunicaționale, tulburările emoționale*. În cadrul *modelului de conduită verbală* (validat internațional), trebuie luate în considerare: *cauzele* (de ordin psihofiziologic, cognitiv și emoțional); *faptele* care confirmă „abaterile”, lipsa deprinderilor de *conduită verbală* (raportată la *Scala Integrată de Dezvoltare, validată internațional*) și aspectele negative observate în condiții de intervenție [30]. **b. Maturizare psihologică (4-6/7 ani)** se caracterizează prin „structurarea gramaticală a limbajului”, având ca note caracteristice: *configurația aptitudinilor de comunicare funcțională, afirmarea preachizițiilor limbajului, exersarea deprinderilor de comunicare funcțională la nivel de dialog, utilizarea unui număr de cuvinte între*

500 – 900 (inteligibile), formarea unor deprinderi speciale (citit-scris) și corelarea acestor deprinderi speciale cu aspectele cognitive și socioafective, emoționale [30].

Este important să ne raportăm la acele **tulburări de limbaj și comunicare** care se manifestă prin: „nivelul scăzut al inteligenței vorbirii; prechiziții deficitare; abilități conversaționale reduse; *tulburări expresive și impulsive*, dar și *emoționale și comportamentale*” [42].

În acord cu cercetările consacrate (Emil Verza, Valentina Olărescu, Carolina Hațegan etc.) sunt evidente *trei categorii de tulburări de limbaj*, considerate „fundamentale”, pe criterii de ordin anatomo-fiziologic, lingvistic, psihologic. În cercetarea noastră avem în vedere **dislalia** care face parte din categoria *tulburărilor de pronunție* (care include și rinolalia, disartia).

Modelul de clasificare elaborat din perspectiva gradului de dezvoltare a limbajului permite identificarea sau prevenirea unor disfuncționalități (aflate în diferite raporturi cu *dislalia*) – care pot să apară la nivel de: *limbaj*: a) *întârziat*, din *cauze patologice* sau/și *nepatologice* (sociale, pedagogice); b) care se manifestă prin tendința de „întrerupere a dezvoltării limbajului”; c) *diferit de limbajul normal* [19].

Dislalia este analizată din *perspectivă*: a) *logopedică* = „tulburări în planul articulării sunetelor vorbirii ca urmare a deficitelor de procesare fonologică”, dar și „de mobilizare și coordonare corectă a componentelor aparatului fonoarticular”, care pot genera efecte negative „la nivelul gradului de inteligibilitate a vorbirii; b) *pedagogică* = stabilirea corectă a *diagnosticului* (tipurilor de tulburări), a factorilor de risc și a soluțiilor cu impact educațional optim, argumentate didactic și psihosocial [19].

Analiza dislaliei din perspectivă globală implică:

1) Stabilirea corectă a *diagnosticului diferențial* delimitat complet de orice tulburare de pronunție generată de întârzieri în dezvoltarea limbajului sau de existența unor forme de *dizabilitate intelectuală* sau *neuromotorie*.

2) Definirea principalelor *forme de tulburări de pronunție* care se încadrează în *categoria diagnostică*, proprie *dislaliei*: distorsiunea, omisiunea, substituirea.

3) *Evidențierea factorilor de risc și a cauzelor care generează* sau/și întrețin „*tulburările dislalice*” – de natură organică și funcțională.

4) Construcția structurii de intervenție necesară pentru ca „*tulburarea dislalică fiziologică să nu devină patologică*”, ceea ce impune: a) intervenția *timpurie*; b) parteneriatul pedagogic (educatoare, logoped, consilier, familie); c) *eliminarea unor cauze speciale*: socio-culturale; modele negative de vorbire, tolerarea/incurajarea vorbirii deficitare, bilingvismul sau plurilingvismul; lipsa unei colaborări între „partenerii educaționali” [19].

În baza cercetărilor efectuate în *Capitolul 1*, au fost evidențiate următoarele concluzii esențiale:

1. *Inteligența* este un concept complex format din componente generale și multidimensionale esențiale pentru rezolvarea problemelor. Teoriile precum cele bifactoriale, multifactoriale și ale inteligențelor multiple oferă perspective variate. IE sub aspect non-cognitiv al inteligenței, evidențiază auto-cunoașterea, auto-motivarea, auto-reglarea și abilitățile sociale, reflectând relația dintre componentele cognitive și non-cognitive, precum și legătura dintre aspectele emoționale și sociale.

2. *Modelele teoretice* subliniază diferențele și interacțiunile dintre IE și competențele emoționale. IE, care combină elemente cognitive și emoționale, se referă la abilitatea de a percepe și înțelege emoțiile. CE, așa cum le definesc D. Goleman, sunt abilități practice dezvoltate pe baza IE prin experiențe sociale timpurii și influențează succesul în relații sociale. În educație, IE este folosită pentru a dezvolta CE prin practică, permițând aplicarea abilităților emoționale cognitive.

3. *Competențele emoționale*, dezvoltate prin cunoștințe și deprinderi, se împart în *generale* și *speciale* și sunt cruciale pentru adaptarea preșcolarilor la sarcini socio-educaționale. IE implică autoevaluare, dar la copii

mici, fără un limbaj dezvoltat, evaluarea este provocatoare, în special la cei cu TL. Evaluarea CE în această etapă este importantă pentru a oferi date valoroase educatorilor și părinților, facilitând intervenții pedagogice și sprijinind dezvoltarea socio-emoțională și adaptarea școlară.

4. *Conform modelelor* precum cel al lui Reuven Bar-On, IE este un set de abilități emoționale și sociale importante pentru gestionarea emoțiilor în relații. La preșcolari, abilitățile precum reglarea și etichetarea emoțională sunt esențiale pentru competența socială și acceptarea de către colegi. Modelele de IE, inclusiv cel al lui D. Goleman, subliniază o abordare holistică, integrând abilități sociale și managementul relațiilor. Acesta afirmă că IE nu este genetică și începe să se dezvolte din copilărie, prin controlul emoțiilor. Perioada preșcolară este crucială pentru influențele emoționale asupra stării socio-afective a copilului. Dezvoltarea IE necesită un mediu potrivit pentru efecte pozitive semnificative.

5. Tranziția preșcolarilor de la *cunoașterea empirică la cea logică* este susținută de dezvoltarea limbajului, care sprijină formarea reprezentărilor și experiențelor intuitive. Inteligența emoțională este crucială pentru dezvoltarea psihologică la această vârstă, promovând dezvoltarea limbajului în contexte sociale. Între 5-7 ani, tulburările de limbaj pot afecta inteligența verbală și comportamentul emoțional, limitând interacțiunile sociale și dezvoltarea psihologică. Aceste tulburări necesită intervenții integrate, care să abordeze atât dezvoltarea limbajului, cât și stimularea competențelor emoționale, pentru a sprijini autoreglarea și gestionarea emoțiilor.

Capitolul 2. Nivelul dezvoltării inteligenței emoționale la preșcolari cu tulburări de limbaj. Acest capitol își propune să investigheze nivelul inteligenței emoționale la preșcolari care prezintă tulburări de limbaj, în concordanță cu *scopul general și obiectivele specifice cercetării*. Pentru a atinge aceste obiective, am utilizat *metode de cercetare eficiente*, integrabile în *strategii adaptative compensatorii*. Aceste metode sunt esențiale pentru a obține date relevante din perspective pedagogice, psihologice și sociale.

În cadrul acestui demers, am implementat chestionare online adresate părinților și educatorilor, precum și screening-ul CE și CS în varianta pentru părinți și educatori. De asemenea, am aplicat un test de emoții preșcolarilor participanți la studiu. Prin aceste instrumente, dorim să obținem o înțelegere mai profundă a impactului tulburărilor de limbaj asupra inteligenței emoționale la această categorie de vârstă.

Designul cercetării a determinat selectarea unui *eșantion semnificativ* care: a) oferă o perspectivă comprehensivă asupra subiectului studiat; b) include grupurile reprezentative.

Modalitatea de constituire a eșantionului cercetării: În prima etapă, am stabilit baza instituțională a cercetării prin selectarea instituției preșcolare și realizarea unui screening al populației de subiecți. Am procedat la formarea grupului experimental (GE) și a grupului de control (GC).

În conceperea acestei cercetări, s-a optat pentru un *studiu quasi-experimental*. Alegerea a fost motivată de imposibilitatea *randomizării* complete a participanților, datorită unor motive obiective. În experimentele standard, participanții sunt alocați aleatoriu în grupuri pentru a controla variabilele externe. Într-un studiu *quasi-experimental*, o astfel de alocare nu este posibilă deoarece grupurile sunt formate conform unor caracteristici preexistente.

Acest *tip de design* permite cercetătorilor să studieze efectele intervențiilor și să facă comparații între grupuri, menținând totuși un anumit grad de control asupra variabilelor. În cadrul educației și al intervențiilor pentru copii, nu este întotdeauna posibilă alocarea aleatorie a participanților la grupuri de intervenție și control. Deși nu oferă același nivel de control ca un experiment randomizat, un studiu *quasi-experimental* poate furniza informații utile și relevante în condiții reale.

Studiul a inclus 68 de preșcolari cu vârste cuprinse între de 5-7 ani, dintre care 34 cu tulburări de limbaj (TL) și 34 cu dezvoltare tipică (DT). GE a inclus preșcolari cu TL care nu beneficiază de serviciul logopedic, iar grupul de control a inclus preșcolari cu DT. Criteriile de includere au fost vârsta și diagnosticul oficial de TL pentru GE sau absența dificultăților de limbaj pentru GC.

S-a constatat că majoritatea copiilor cu TL sunt băieți, ceea ce reflectă tendințele generale observate în literatura de specialitate. Această distribuție de gen reprezintă o limitare a studiului, dar ea reflectă realitatea. GC a fost format în mod aleatoriu, iar distribuția de gen a fost dezechilibrată, având mai multe fete decât băieți. În plus, cercetarea a implicat 100 de cadre didactice și 236 de părinți.

În plan metodologic, fiecare grup a fost selectat pentru a răspunde întrebărilor de cercetare din perspective diferite și pentru a contribui la o înțelegere holistică a fenomenului investigat.

Cercetarea s-a desfășurat în anul școlar 2023-2024, la Grădinița cu Program Prelungit Nr 1 Valu lui Traian, Județul Constanța, unitate care include și alte două structuri.

În cadrul **experimentului de constatare**, s-a urmărit identificarea și analiza impactului TL asupra dezvoltării inteligenței emoționale la preșcolari. Acest demers este necesar pentru a înțelege mai bine nevoile acestor copii și pentru a dezvolta intervenții eficiente care să sprijine dezvoltarea lor optimă.

În acord cu **scopul cercetării**, au fost formulate următoarele **obiectivele ale experimentului de constatare**: *evaluarea nivelului de dezvoltare a inteligenței emoționale la preșcolarii cu TL și DT; identificarea dificultăților specifice întâmpinate de preșcolarii cu TL; analiza factorilor care influențează dezvoltarea inteligenței emoționale; promovarea unor intervenții și strategii de ameliorare adecvate situației și monitorizarea progresului.*

Ipoteza de lucru: Preșcolarii cu tulburări de limbaj (TL) prezintă diferențe semnificative în dezvoltarea socio-emoțională comparativ cu preșcolarii fără TL.

Metodele de cercetare au cuprins metode de sondaj, dar și teste standardizate (tabelul 1).

Tabelul 1. Distribuirea instrumentelor de cercetare în cadrul experimentului de constatare la grupe de respondenți

Eșantion	Instrumente de evaluare	Nr.
Educatori	<i>screening-ul competențelor emoționale – forma pentru educatori - SCE-E 5/7 ani, 18 itemi</i>	68
	<i>screening-ul competențelor sociale – forma pentru educatori – SCS-E 5/7 ani, 24 itemi</i>	68
	<i>chestionar online pentru cadre didacticei</i>	100
Părinți	<i>screening-ul competențelor emoționale – forma pentru părinți – SCE-P 5/7 ani 16 itemi</i>	68
	<i>screening-ul competențelor sociale – forma pentru părinți - SCS-P 5/7 ani, 22 itemi</i>	68
	<i>chestionar online pentru părinți</i>	236
Preșcolari	<i>Test pentru recunoașterea emoțiilor de bază (testul după Paul Ekman)</i>	68

Prezentarea și interpretarea rezultatelor screening-ului privind dezvoltarea CE la preșcolarii de 5-6/7 ani conform tabelului 2 evidențiază diferențe semnificative între evaluările realizate de educatori și cele realizate de părinți. Conform tabelului, codurile SCE-E și SCE-P indică trei niveluri de dezvoltare emoțională: roșu, galben și verde.

Tabelul 2. Repartiția subiecților conform codurilor SCE-P și SCE-E, etapa de constatare

f	codul						SCE- P	codul					
	roșu*		galben**		verde***			roșu*		galben**		verde***	
	nr	%	nr	%	nr	%		nr	%	nr	%	nr	%
GE	15	44,11	17	50,00	2	5,88	GE	24	70,58	9	26,47	1	2,95
GC	11	32,35	7	20,58	16	47,05	GC	1	2,95	18	52,94	15	44,11
Total	26	38,23	24	35,29	18	26,46	Total	25	36,76	27	39,70	16	23,52

Cod **roșu*** indică competențele emoționale evaluate slab dezvoltate.

Cod **galben**** indică competențele emoționale evaluate consolidate la nivel mediu

Cod **verde***** indică competențele emoționale evaluate bine dezvoltate și consolidate

Evaluările CE ale preșcolarilor din GE, efectuate de educatori au arătat că 44,11% dintre copii se află în zona de risc emoțional (cod roșu), 50% la un nivel mediu, iar 5,88% au abilități bine dezvoltate (cod verde). Părinții au perceput situația mai negativ, cu 70,58% în cod roșu, 26,47% în cod galben și doar 2,95% în cod verde. Diferențele semnificative între evaluările părinților și educatorilor sugerează perspective contradictorii și posibile probleme în mediul familial pentru copiii cu TL. Aceste disparități pot fi cauzate de diferite medii de observație și standarde de evaluare. Analiza subliniază necesitatea colaborării între părinți și educatori pentru a sprijini dezvoltarea emoțională a copiilor și se concentrează pe *înțelegerea, exprimarea, și autoreglarea emoțională*.

Screening-ul privind dezvoltarea competențelor sociale (CS) la preșcolarii de 5-7 ani

Evaluarea realizată de părinți și educatori oferă o perspectivă cuprinzătoare asupra *comportamentului social* al copiilor, atât acasă cât și în mediul educațional. Studiul analizează corelațiile și discrepanțele dintre cele două grupuri de respondenți pentru a sprijini dezvoltarea de intervenții personalizate.

Conform rezultatelor din tabelul 3, cadrele didactice au evaluat 64,70% dintre preșcolari cu cod roșu pentru competențe sociale, 32,35% cu *galben* și doar 2,95% cu *codul verde*, indicând deficiențe semnificative. În contrast, părinții au evaluat 50% dintre copii cu *codul roșu*, 32,35% cu *galben* și 17,65% cu *codul verde*, sugerând o percepție mai optimistă.

Tabelul 3. Repartiția subiecților conform codurilor SCS-E și SCS-P, etapa de constatare

SCS- E	codul						SCS- P	codul					
	roșu*		galben**		verde***			roșu*		galben**		verde***	
	nr	%	nr	%	nr	%		nr	%	nr	%	nr	%
G.E.	22	64,70	11	32,35	1	2,95	G.E.	17	50,00	11	32,35	6	17,65
G.C.	2	5,88	15	44,12	17	50,00	G.C.	1	2,95	12	35,29	21	61,76
Total	24	35,29	26	38,23	18	26,47	Total	18	26,47	23	33,82	27	39,70

Diferențele dintre evaluările părinților și educatorilor relevă o discrepanță în percepția CS ale preșcolarilor, subliniind necesitatea intervențiilor educaționale personalizate. Colaborarea între părinți, educatori și specialiști este esențială pentru dezvoltarea acestor intervenții, oferind o imagine valoroasă asupra

competențelor sociale în diferite contexte. Analiza se concentrează pe: **respectarea regulilor, interacțiunea socială și comportamentul prosocial.**

Evaluările paralele realizate de educatori și părinți (figura 1), oferă o imagine cuprinzătoare și echilibrată asupra dezvoltării capacităților socio-emoționale ale copiilor, fundamentale pentru formularea intervențiilor educaționale personalizate și susținerea optimă a dezvoltării acestora.

Observăm diferențe evidente în dezvoltarea competențelor copiilor din GC (primele patru poziții) și GE, codul roșu fiind un indice a nivelului slab în dezvoltarea competențelor.

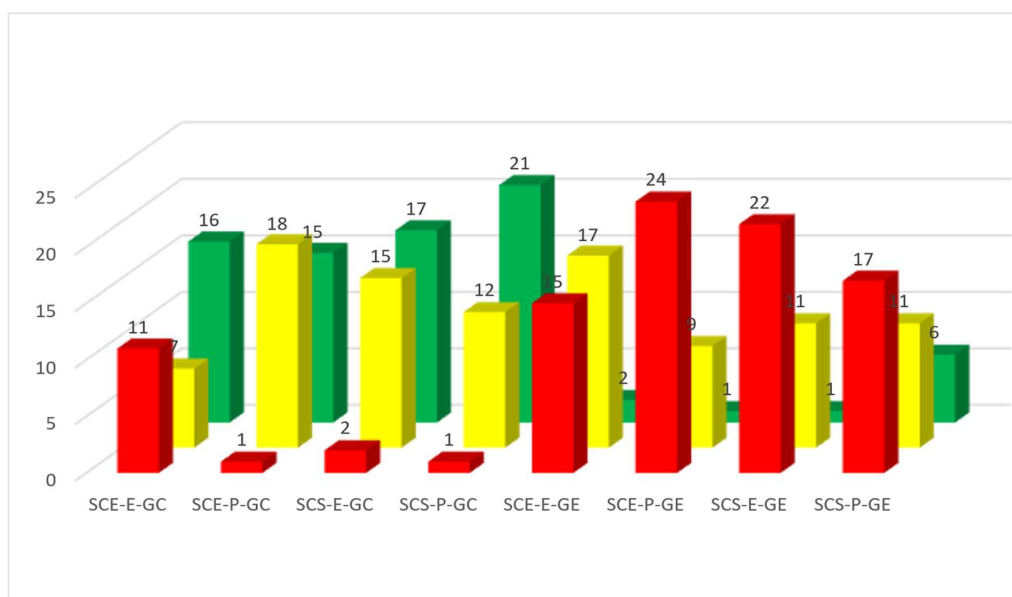

Figura 1. Rezultatele SCS-E 5/7 ani; SCS-P 5/7ani; SCE-E 5/7 ani și SCE-P- test

Competențe Emoționale: Majoritatea scorurilor sunt în zona galbenă, indicând competențe mediu dezvoltate; o predominanță a scorurilor verzi, sugerând competențe emoționale bine dezvoltate, conform părinților; scorurile roșii sunt mai frecvente în evaluarea educatorilor, indicând zone de îmbunătățire.

Competențe Sociale: Scoruri verzi și galbene, cu o distribuție mai echilibrată, indicând o percepție variată a competențelor sociale; conține scoruri verzi semnificative, arătând competențe sociale dezvoltate bine; prezență înaltă a scorurilor roșii în evaluarea educatorilor, arătând competențe mai slab dezvoltate.

Există o *diferență notabilă* între percepțiile părinților și educatorilor, părinții tind să evalueze competențele copiilor ca fiind mai bine dezvoltate. Acest lucru poate indica necesitatea unei abordări colaborative pentru a adresa viziuni diferite și a îmbunătăți sprijinul oferit copiilor.

Rezultatele testării copiilor pentru recunoașterea emoțiilor de bază (testul după Paul Ekman)

În contextul preșcolarității, abilitatea de a recunoaște și de a răspunde adecvat la diferite emoții este esențială pentru formarea relațiilor interpersonale sănătoase și pentru navigarea cu succes a diverselor medii.

Testele de recunoaștere a emoțiilor devin, astfel, instrumente valoroase pentru a evalua și înțelege aceste abilități fundamentale.

Ne-am propus să examinăm performanțele celor două grupe de preșcolari în testul de recunoaștere a emoțiilor, focusându-ne pe emoțiile de bază precum: *fericirea, tristețea, frica, furia, surpriza și dezgustul*.

Pentru a evalua mai detaliat diferențele de performanță între GC și GE în ceea ce privește recunoașterea emoțiilor totale, s-a calculat media și suma rangurilor pentru fiecare grup în cadrul testului Mann-Whitney U

(tabelul.4). Aceste calcule ne-au permis să comparăm distribuțiile scorurilor de recunoaștere a emoțiilor între cele două grupuri. Media rangurilor pentru fiecare grup reflectă poziția relativă a scorurilor, oferind indicii suplimentare despre care dintre cele două grupuri a obținut în general scoruri mai mari. Sumele rangurilor oferă o imagine de ansamblu asupra distribuției totale a scorurilor în fiecare grup, contribuind la înțelegerea profunzimii diferențelor de performanță. Informațiile sunt esențiale pentru a interpreta corect și contextualiza rezultatele testului Mann-Whitney U, confirmând sau completând concluziile obținute în ceea ce privește semnificația statistică a diferențelor dintre grupuri.

Tabelul 4. Media Rankurilor pentru recunoașterea emoțiilor

Grup	N	Media Rankului	Suma Rankurilor
Control	34	43.21	1469.00
Experimental	34	25.79	877.00
Total	68		

Media Rangurilor (Mean Rank), GC: media rangurilor este de 43.21. Aceasta înseamnă că, în medie, subiecții au obținut ranguri mai mari în distribuție; GE: media rangurilor este de 25.79. Aceasta indică faptul că GE tinde să aibă ranguri mai mici comparativ cu GC.

Suma rangurilor (Sum of Ranks), GC: suma rangurilor este de 1469.00. Aceasta este obținută prin adunarea tuturor rangurilor alocate subiecților din GC; GE: suma rangurilor este de 877.00. Similar, aceasta este suma tuturor rangurilor pentru subiecții din GE. Diferența semnificativă între media rangurilor poate indica o diferență statică între cele două grupuri. În acest caz, media rangurilor este mai mare pentru GC, sugerând că subiecții din acest grup au obținut scoruri mai mari în variabila de interes comparativ cu GE.

Media rangurilor a fost semnificativ mai mare pentru GC (43.21) comparativ cu GE (25.79), sugerând un nivel superior de recunoaștere a emoțiilor în rândul copiilor din GC. Suma rangurilor pentru fiecare grup în parte, mai exact 1469.00 pentru GC și 877.00 pentru GE, confirmă, de asemenea, această tendință, evidențiind o discrepanță între cele două grupuri. Aceste rezultate subliniază diferențele semnificative în abilitățile de recunoaștere a emoțiilor între cele două grupuri analizate.

Pe baza acestor rezultate, putem concluziona că există o diferență semnificativă statistic între cele două grupuri în ceea ce privește variabila „recunoaștere emoții total test”. Așadar, este rezonabil să credem că factorul prin care sunt grupate datele a avut un efect semnificativ asupra recunoașterii emoțiilor.

Chestionarele aplicate cadrelor didactice și părinților, privind importanța dezvoltării socio-emoționale a preșcolarilor cu TL subliniază recunoașterea largă a acestui aspect ca fiind esențial pentru succesul academic și social al copiilor.

Cadrelor didactice sunt conștiente de influența pozitivă semnificativă pe care dezvoltarea socio-emoțională bine stimulată o poate avea asupra comportamentului și capacității de relaționare a preșcolarilor. De asemenea, chestionarul scoate în evidență nevoia de resurse suplimentare și formarea continuă pentru cadrele didactice, care își doresc să fie mai bine pregătite pentru a sprijini această dezvoltare. În plus, implicarea și conștientizarea părinților sunt considerate esențiale, însă variabile, ceea ce sugerează necesitatea de a îmbunătăți colaborarea și comunicarea cu familiile.

Părinții sunt conștienți și preocupați de importanța dezvoltării socio-emoționale a copiilor, iar dorința de îmbunătățire și colaborare activă între familie și mediul educațional este o prioritate. Este esențial să se creeze punți de legătură mai puternice între părinți și cadrele didactice prin furnizarea de resurse adecvate și strategii practice, încurajând astfel abordarea unitară și eficace în sprijinirea copiilor. Implicarea sporită și informarea continuă a părinților sunt pași necesari pentru a asigura dezvoltarea armonioasă a preșcolarilor cu TL.

Concluzii :

1. IE presupune autoevaluare și sarcini complexe care pot depăși capacitatea copiilor mici, în special a celor cu TL. La această vârstă, este mai potrivit să evaluăm CE, care reflectă mai exact abilitățile actuale. Instrumentele de evaluare adaptate pentru preșcolari oferă informații valoroase pentru intervenții psihopedagogice. Cercetarea a arătat că preșcolarii cu TL au profiluri socio-emoționale distincte, necesitând abordări personalizate.

2. *Analiza a evaluat CE și CS* ale preșcolarilor în termeni de înțelegere, exprimare, autoreglare emoțională, respectarea regulilor, interacțiunea socială și comportamentul prosocial. Preșcolarii fără TL au avut competențe semnificativ mai ridicate decât cei cu TL. Potrivit părinților, aceștia au avut CS cu 19% și CE cu 24% mai mari, iar conform educatorilor, CS cu 26% și CE cu 14% mai ridicate. Aceste diferențe subliniază impactul negativ al TL asupra dezvoltării socio-emoționale și relevanța contextului observațional. Educatorii tind să observe CE mai favorabil datorită diversității mediilor în care văd copiii. Diferențele de percepție între părinți și educatori sunt valoroase pentru dezvoltarea strategiilor de intervenție pentru preșcolarii cu TL.

3. *Evaluarea testului de recunoaștere a emoțiilor* bazat pe modelul lui Paul Ekman arată că preșcolarii fără TL identifică emoțiile mai bine decât cei cu TL, indicând un impact negativ al TL asupra abilităților emoționale. Aceasta subliniază necesitatea unor intervenții timpurii și personalizate. Diferențele între grupuri evidențiază influența TL asupra dezvoltării socio-emoționale. Programele educaționale personalizate, inclusiv educația emoțională adaptată, sunt esențiale pentru copiii cu TL. Cercetările viitoare ar trebui să exploreze rolul geneticii și al mediului, iar un limbaj dezvoltat se corelează cu CE și CS superioare, necesitând abordări integrative în programele terapeutice.

4. *Chestionarul pentru cadrele didactice* subliniază importanța colaborării strânse între profesori și părinți pentru a crea un mediu educațional coerent pentru preșcolarii cu TL. Dezvoltarea socio-emoțională adecvată este crucială pentru succesul academic și social, iar resursele suplimentare și formarea continuă a profesorilor sunt necesare. Implicarea părinților este esențială dar variabilă, indicând nevoia unei comunicări mai bune cu familiile. Concluziile sugerează necesitatea îmbunătățirii practicilor educaționale, formării continue a profesorilor și creșterea implicării părinților pentru a optimiza dezvoltarea socio-emoțională.

5. *Chestionarul adresat părinților* arată o preocupare crescută pentru dezvoltarea socio-emoțională a copiilor, evidențiind dorința de colaborare cu cadrele didactice. Este esențială crearea de legături puternice între părinți și educatori, prin resurse și strategii practice, pentru a sprijini armonios dezvoltarea copiilor. Implicarea activă și informarea continuă a părinților sunt cheia pentru susținerea copiilor cu tulburări de limbaj.

6. *Rezultatele subliniază necesitatea unor intervenții personalizate și flexibile* pentru copiii cu TL, colaborarea între cadre didactice, logopezi și psihologi fiind esențială. Accentul ar trebui pus pe dezvoltarea inteligenței emoționale, cu evaluări continue. Chestionarele cadrelor didactice indică o înțelegere profundă a impactului tulburărilor de limbaj asupra comportamentului și evidențiază necesitatea unor strategii pedagogice diferențiate și formării profesionale continue. Colaborarea cu specialiști în psihopedagogie este esențială pentru dezvoltarea planurilor de intervenție personalizate.

Capitolul 3. Metodologia dezvoltării inteligenței emoționale la preșcolarii cu tulburări de limbaj.

Cercetările în psihologia dezvoltării și educație subliniază că IE influențează comunicare, relațiile interumane și adaptarea socială. Dezvoltarea limbajului joacă un rol important în evoluția socială și intelectuală, iar intervențiile timpurii pot îmbunătăți semnificativ abilitățile emoționale, sociale și cognitive ale copiilor. Programul nostru se bazează pe activități interactive și experiențe, implicând părinții și educatorii pentru a sprijini copiii cu tulburări de limbaj. Prin evaluări continue și ajustări ale programului, ne asigurăm că intervențiile sunt eficiente și adaptate copiilor. Acest program contribuie la îmbunătățirea calității educației și sprijinul oferit copiilor cu dificultăți de comunicare.

Studiul explorează interacțiunea dintre inteligența emoțională (IE) și competențele emoționale (CE), evidențiind impactul acestora asupra relațiilor sociale și adaptării socio-emoționale la preșcolari. Abordarea integrată IE-CE-CS servește ca bază pentru intervențiile educaționale, transformând mediile restrictive în medii stimulative. Inspirându-ne din ideile lui Lev Vîgotski, considerăm defectul de dezvoltare ca fiind dinamic, recuperabil prin educație adaptată și mediere culturală. Intervențiile psihopedagogice speciale vizează nu doar compensarea defectului primar, ci și dezvoltarea alternativă prin mediere socială, adaptând strategiile individuale pentru a apropia copilul de comportamentul social tipic. Acest model holistic și centrat pe potențial utilizează strategii compensatorii unice și sprijină dezvoltarea în zona de dezvoltare proximală.

Studiul dezvoltării competențelor emoționale și sociale la preșcolari cu tulburări de limbaj evidențiază legătura strânsă între evoluția emoțională și performanțele lingvistice. Tulburările emoționale și deficitul de comunicare inhibă dezvoltarea inteligenței emoționale și sociale. Intervențiile timpurii sunt importante pentru îmbunătățirea IE, reducerea impactului problemelor de limbaj și promovarea unei colaborări eficiente cu mediul social.

Programul de dezvoltare a IE pentru copiii cu TL include activități educaționale precum jocurile didactice, art-terapie și tehnici reflexive, susținând autoreglarea și acceptarea de sine și a celorlalți. *Proiectul strategic integrat „Împreună pentru succes”* promovează colaborarea între educatori și părinți pentru continuitatea dezvoltării IE la preșcolari, asigurând intervenții eficiente.

Eșantionul de formare a fost constituit din 34 preșcolari cu tulburări de limbaj, cu vârste între 5-7 ani, părinții acestora și 20 de cadrele didactice din unitate.

Am obținut consimțământul informat de la părinți pentru implicarea lor și a copiilor cu TL în proiectul, intitulat „Împreună pentru succes”. Acesta a cuprins activități individuale și de grup în cadrul programului curricular preșcolar pentru vârsta respectivă, desfășurate în a doua jumătate a zilei cu acordul instituției și avizul Inspectoratului Școlar Județean Constanța

Scopul general al Proiectului Strategic Integrat „Împreună pentru Succes” este de a promova și îmbunătăți dezvoltarea inteligenței emoționale (PSIDIE) la copiii cu TL, prin dezvoltarea competențelor sociale și emoționale. Proiectul își propune să creeze un mediu educațional propice, care să faciliteze o dezvoltare armonioasă a copiilor, printr-o cooperare eficientă între grădiniță și familie.

Obiectivele, formulate pe baza rezultatelor experimentului de constatare și a observațiilor noastre, se concentrează pe: a) colaborarea activă dintre educatori și părinți; b) stimularea implicării părinților în activitățile desfășurate în grădiniță; c) îmbogățirea dialogului prin organizarea de evenimente pentru stimularea IE a preșcolarilor; d) cultivarea parteneriatului grădiniță – familie, necesar pentru socializarea și dezvoltarea psihică optimă a copiilor.

Ipoteze de lucru/operaționale: participarea la programele de intervenție socio-emoțională va susține strategic CE și CS ale preșcolarilor cu TL, în comparație cu măsurătorile și aprecierile inițiale; diferențele în dezvoltarea socio-emoțională între preșcolarii cu și TL se vor reduce semnificativ după implementarea unui program de intervenție adaptat.

Proiectul Strategic Integrat pentru Dezvoltarea Inteligenței Emoționale (PSIDIE) la preșcolarii cu tulburări de limbaj (TL) „Împreună pentru succes” urmărește întărirea legăturii între activitățile desfășurate la grădiniță și cele de acasă, pentru a îmbunătăți procesul de dezvoltare a preșcolarilor. Se dorește creșterea competențelor socio-emoționale la copii cu TL și implicarea activă a cadrelor didactice și părinților în asigurarea unei intervenții educative eficiente. Prin diverse activități se încurajează constructiv parteneriatele între toți actorii educaționali.

Programele formative pentru categoriile de beneficiari din cadrul PSIDIE „Împreună pentru succes”:

1. Programul „Drumul spre înțelegere” a fost conceput ca parte integrantă a proiectului strategic, având

drept scop principal aprofundarea competențelor de comunicare ale cadrelor didactice antrenate în formarea și dezvoltarea IE la preșcolari. Acest program formativ răspunde nevoii de perfecționare a profesorilor într-un mediu de învățare *suportiv și incluziv*, care asigură: a) *înțelegerea și aplicarea* noțiunilor fundamentale ale IE în activitatea zilnică; b) *comunicarea eficientă* cu preșcolarii în condiții de *predare-învățare constructivă*, prin tehnici avansate de interacțiune și suport emoțional; c) *colaborarea* cu părinții și cu alți specialiști; d) *orientarea pozitivă* a tuturor activităților necesare în educația timpurie.

Scop general. Programul urmărește să îmbunătățească efectiv cunoștințele și abilitățile de comunicare ale cadrelor didactice, cu scopul de a promova și susține dezvoltarea IE la preșcolarii cu tulburări de limbaj.

Programul formativ „**Drumul spre înțelegere**” dedicat cadrelor didactice a fost implementat pe parcursul a 20 săptămâni și a avut ca bază perfecționarea abilităților educaționale prin activități proiectate *curricular* pe diverse teme esențiale.

Programul și-a demonstrat eficacitatea în echiparea cadrelor didactice cu abilități și cunoștințe esențiale pentru sprijinirea dezvoltării IE la preșcolari. Prin intermediul unei abordări cuprinzătoare și structurate, programul a reușit să asigure: *îmbunătățirea abilităților de comunicare* (profesorii au dobândit tehnici avansate de comunicare, inclusiv de ascultare activă și de exprimare empatică, permițându-le să interacționeze eficient cu cei mici și să abordeze provocările emoționale în mod constructiv); *crearea unui mediu de învățare pozitiv* (cadrele didactice au fost instruite să creeze și să mențină un climat educațional sigur și *suportiv*, care să încurajeze exprimarea sănătoasă a emoțiilor și să sprijine dezvoltarea emoțională a copiilor); *dezvoltarea strategiilor de suport emoțional* (educatorii au învățat să aplice diverse metode de gestionare a emoțiilor, la nivel individual și în grupuri, contribuind la bunăstarea emoțională a preșcolarilor); *stimularea colaborării și participării* (programul a promovat o mai bună colaborare între cadrele didactice, părinți și specialiști, construind o rețea de suport eficientă în beneficiul copiilor, contribuind la un schimb valoros de resurse și experiențe, îmbunătățind colaborarea școală-comunitate).

2. *Programul formativ pentru părinți „Familia în centrul emoțiilor”*. Se adresează părinților preocupați să dobândească efectiv cunoștințele și abilitățile necesare pentru a stimula IE a copiilor lor. Se pune accent pe educația emoțională a părinților, dezvoltarea cunoștințelor și abilităților de comunicare și promovare a strategiilor eficiente de suport emoțional. Prin aceste inițiative, aceștia învață să aplice metode adaptate nevoilor copiilor, cultivând un mediu comunitar care să încurajeze exprimarea sănătoasă a emoțiilor.

Scop General: Programul urmărește să ajute părinții să dobândească efectiv cunoștințele și abilitățile necesare pentru a stimula și susține IE a copiilor, în special a celor cu tulburări de limbaj.

Programul formativ pentru părinți „*Familia în centrul emoțiilor*” a fost structurat pentru a acoperi o perioadă de 20 de săptămâni, oferind oportunități constante pentru dezvoltarea abilităților emoționale și sociale.

În urma implementării putem evidenția următoarele realizări: a) *stimularea conștientizării emoționale* (părinții au dobândit o mai bună înțelegere a conceptelor fundamentale și operaționale despre emoții și rolul IE în dezvoltarea copilului); b) *conștientizarea sporită a importanței gestionării emoțiilor în familie* (în diferite situații și contexte); c) *îmbunătățirea abilităților de comunicare* (participanții la program au învățat tehnici de comunicare verbală și nonverbală, cum ar fi ascultarea activă și oferirea de feedback constructiv, care le-au permis să interacționeze mai eficient cu copiii și cu alți membri ai familiei); d) *gestionarea eficientă a emoțiilor* (părinții au utilizat metode de identificare și control al emoțiilor negative, dezvoltând abilități de autoreglare emoțională care generează un climat familial pozitiv); e) *întărirea relațiilor părinte-copil* (programul a facilitat promovarea unui stil familial care încurajează exprimarea liberă și sănătoasă a emoțiilor prin îmbunătățirea comunicării și a legăturii emoționale); f) *stimularea interacțiunii și a suportului mutual* (părinții au fost încurajați să împărtășească experiențe și resurse, construind o comunitate de suport socioafectiv care oferă

sprijin continuu și oportunități de învățare reciprocă).

Programul „*Familia în centrul emoțiilor*” a avut un impact pozitiv asupra abilităților individuale ale părinților, cu consecințe pedagogice la nivelul întregii dinamici familiale. Prin dobândirea de competențe noi, părinții sunt mai bine pregătiți să contribuie la dezvoltarea emoțională a copiilor lor, asigurându-le o bază solidă pentru viitoarele provocări psihologice și sociale.

3. *Program formativ pentru preșcolari „Vorbește și simte”*. Programul formativ de dezvoltare a IE la preșcolarii cu TL este de a facilita dezvoltarea competențelor socio-emoționale la preșcolarii cu TL. La baza programului integrat a fost propus un algoritm de abordare psihopedagogică specială a procesului de dezvoltare a competențelor socio-emoționale. Algoritmul propus cuprinde următoarele etape esențiale, fiecare având rolul său specific în procesul educațional: *recunoașterea emoțiilor; exprimarea emoțiilor; reglarea emoțiilor; selectarea răspunsurilor emoționale; aplicarea și exercitarea abilităților; interiorizarea și consolidarea conștiinței*.

Această abordare cuprinzătoare urmărește nu doar dezvoltarea competențelor socio-emoționale, ci și crearea unui cadru de sprijin emoțional și social pentru copiii cu tulburări de limbaj, facilitându-le integrarea socială și învățarea eficientă.

Scopul general al programului „Vorbește și simte”: Programul formativ, structurat pe 25 de săptămâni, a vizat dezvoltarea competențelor socio-emoționale prin activități specifice proiectate *curricular* cu *focus* pe dezvoltarea IE și a facilitat îmbunătățiri semnificative în mai multe aspecte ale dezvoltării lor, contribuind, astfel, la crearea unui mediu educațional și familial mai armonios.

În cadrul programului pentru copiii cu TL, au fost folosite metode didactice variate, precum jocuri didactice, sporturi, jocuri de rol, psihogimnastică, tehnici de art-terapie și basme cognitive. Reflecția, ca evaluare retrospectivă emoțională și semantică, ajută pe cei mici să înțeleagă importanța acțiunilor lor și să dezvolte legături emoționale, contribuind la acceptarea de sine și a celorlalți. Un set de metode și tehnici a fost selectat pentru a dezvolta IE la acești copii.

Activitățile cu preșcolarii cu TL au inclus opționale pentru dezvoltarea aptitudinilor individuale, activități recuperatorii pe domenii de activitate și jocuri și activități pe centre de interes.

Evidențiem principalele *concluzii*: *dezvoltarea conștiinței emoționale; îmbunătățirea abilităților de comunicare; gestionarea emoțiilor; crearea unui mediu de suport; îmbunătățirea relațiilor sociale*.

Programul pentru preșcolari a oferit o bază solidă pentru dezvoltarea echilibrată a IE a copiilor, pregătindu-i pentru tranzițiile ulterioare în mediul școlar și social. Cu suport adecvat din partea părinților și educatorilor, aceste abilități contribuie la formarea unor viitori elevi mai siguri și mai bine pregătiți să facă față provocărilor prezente și viitoare.

Impactul aplicării experimentale a PSIDIE a preșcolarilor cu tulburări de limbaj. În cadrul evaluării continue a competențelor emoționale și sociale, am efectuat retestarea pentru a măsura progresul după implementarea celor trei programe.

Scopul a fost acela de a observa dacă intervențiile anterioare au avut un impact pozitiv asupra acestor competențe, comparativ cu testările inițiale.

Rezultatele retestării competențelor emoționale sunt detaliate în tabelul 5

Tabelul 5. Rezultate competențe emoționale părinte/educator (retest)

SCE - E	codul						SCE - P	codul					
	roșu*		galben**		verde***			roșu*		galben**		verde***	
	nr	%	nr	%	nr	%		nr	%	nr	%	nr	%
G.E.	3	8,82	15	44,12	16	47,05	G.E.	9	26.47	16	47,06	9	26,47
G.C.	0	0,00	1	2,94	33	97,06	G.C.	2	5,88	12	35,29	20	58,82
Total	3	4,41	16	23,53	49	72,06	Total	11	16,18	28	41,18	29	42,65

Retestarea GE pentru SCE-E: roșu: 3 participanți (8.82%), galben: 15 participanți (44.12%), verde: 16 participanți (47.05%); **GC: Roșu:** 0 participanți (0.00%), galben: 1 participant (2.94%), verde: 33 participanți (97.06%). **Total: roșu:** 3 participanți (4.41%), galben: 16 participanți (23.53%), verde: 49 participanți (72.06%). **Retestarea GE pentru SCE-P:** roșu: 9 participanți (26.47%), galben: 16 participanți (47.06%), verde: 9 participanți (26.47%); **GC: roșu:** 2 participanți (5.88%), galben: 12 participanți (35.29%), verde: 20 participanți (58.82%). **Total: roșu:** 11 participanți (16.18%), galben: 28 participanți (41.18%), verde: 29 participanți (42.65%).

Rezultatele retestării indică o îmbunătățire generală a CE evaluate de părinților și educatori. Deși există încă spațiu pentru îmbunătățiri, mai ales în zonele critice, tendința generală este pozitivă, sugerând impactul benefic al programelor implementate. Ulterior, trebuie să ne concentrăm pe consolidarea continuă a acestor abilități și pe reducerea numărului de cazuri critice.

Pentru **competențele sociale** rezultatele sunt prezentate în tabelul 6.

Rezultatele retestării pentru **GE a SCS-E:** roșu: 2 participanți (5,89%), galben: 19 participanți (55,88%), verde: 13 participanți (38,24%); **GC: Roșu:** 0 participanți (0.00%), galben: 10 participanți (29,41%), verde: 24 participanți (70,59%). **Total: roșu:** 2 participanți (2,94%), galben: 29 participanți (42,64%), verde: 37 participanți (54,41%).

Tabelul 6. Rezultate competențe sociale părinte/educator – retest

SCS-E	codul						SCS-P	codul					
	roșu*		galben**		verde***			roșu*		galben**		verde***	
	nr	%	nr	%	nr	%		nr	%	nr	%	nr	%
G.E.	2	5,89	19	55,88	13	38,24	G.E.	1	2.94	9	26,47	24	70,59
G.C.	0	0,00	10	29,41	24	70,59	G.C.	0	0,00	8	23,52	26	76,47
Total	2	2,94	29	42,64	37	54,41	Total	1	1,47	17	25,00	50	73.53

Retestarea GE pentru SCS-P: roșu: 1 participant (2,94%), galben: 9 participanți (26,47%), verde: 24 participanți (70,59%); **GC: roșu:** 0 participanți (0,00%), galben: 8 participanți (23,52%), verde: 26 participanți (76,47%). **Total: roșu:** 1 participant (1,47%), galben: 17 participanți (25,00%), verde: 50 participanți (73,53%).

Rezultatele demonstrează o majoritate a participanților în zona verde, indicând un nivel înalt de competențe sociale (CS) bine dezvoltate și eficacitatea intervențiilor. Cu toate acestea, prezența unui număr mare în zona galbenă sugerează necesitatea unor eforturi suplimentare pentru consolidarea competențelor.

Aceste date subliniază importanța optimizării și monitorizării continue a programelor viitoare pentru a asigura progresul participanților.

În domeniul educației și dezvoltării personale, CE și CS joacă un rol important în creșterea și formarea copiilor. Pentru a determina eficacitatea intervenției desfășurate, am comparat rezultatele inițiale cu cele obținute la retestare figura 2 și figura 3.

Această comparație ne ajută să identificăm progresul realizat și să ajustăm strategiile noastre educaționale pentru a maximiza impactul pozitiv asupra participanților. Scopul final este de a asigura creșterea continuă și consolidarea competențelor la un nivel optim.

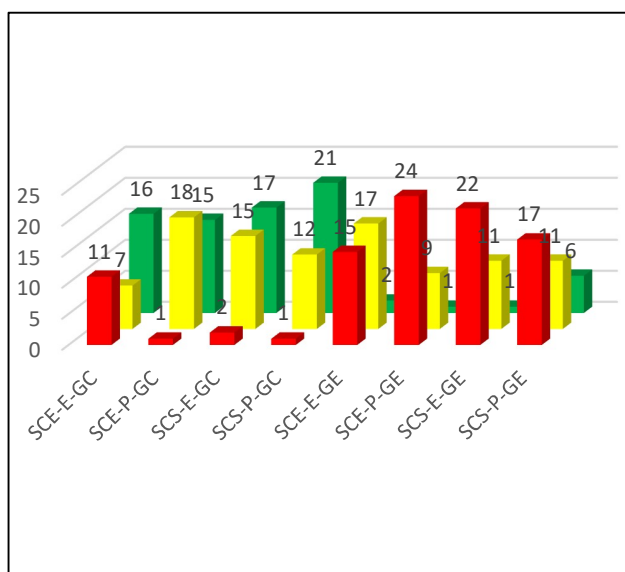

Figura 2 Rezultatele test: SCE-P, SCE-E, SCS-P și SCS-E (5-7 ani)

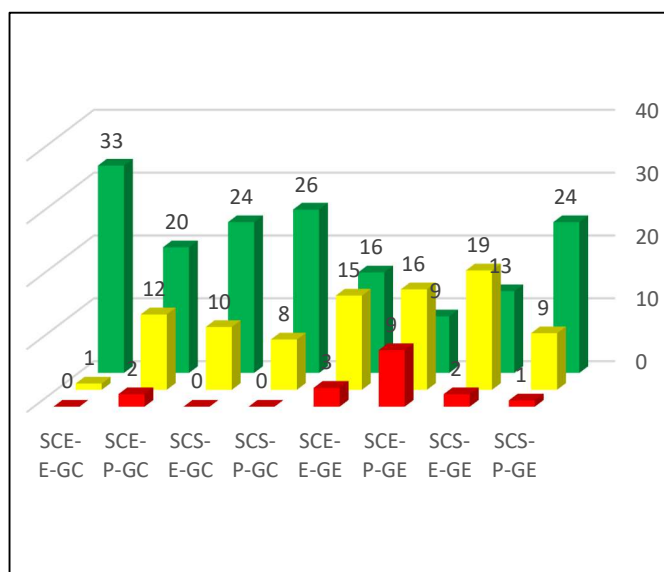

Figura 3 Rezultatele retest: SCE-P, SCE-E, SCS-P și SCS-E (5-7 ani)

I. Testare inițială vs. Testarea finală – Scala competențelor emoționale GC -E

Categoria roșu: test - 11 participanți (aproximativ 32,35%); retest - 0 (0%) = îmbunătățire (scădere de la 5,9% la 0%); Categoria galben: test - 7 participanți (20,59%); retest 1 (2,94%) = îmbunătățire (o scădere de 17,65 % de la 20,59% la 2,94 %); Categoria verde: test – 16 subiecți (47,06%); retest 33 (aproximativ 97,06%) = îmbunătățire (creștere de 50,0 % de la 47,06% la 97,06 %).

II. Testare inițială vs. Testarea finală – Scala competențelor emoționale GC -P

Categoria roșu: test – 1 participant (aproximativ 2,94%); retest - 2 (5,88%) = regresie (creștere de 2,94% de la 2,94% la 5,88%); Categoria galben: test - 18 participanți (52,94%); retest 12 (35,29%) = îmbunătățire (scădere de 15,65% de la 52,94% la 35,29%); Categoria verde: test – 15 subiecți (44,18%); retest 20 (aproximativ 58,82%) = îmbunătățire (creștere de 14,64 % de la 44,18% la 58,82 %)

III. Testare inițială vs. Testarea finală – Scala competențelor emoționale GE -E.

Categoria roșu: test - 15 participanți (aproximativ 44,12%); retest – 3 (8,82%) = îmbunătățire (scădere de 35,30% de la 44,12% la 8,82%); Categoria galben: test - 17 participanți (50,0%); retest 15 (44,12%) = îmbunătățire (o scădere de 6,50 % de la 50,0% la 44,5%); Categoria verde: test – 2 participant (5,88 %); retest 16 (aproximativ 47,06%) = îmbunătățire (creștere de 41,18% de la 5,88% la 47,06%).

IV. Testare inițială vs. Testarea finală – Scala competențelor emoționale GE -P

Categoria roșu: test - 24 participanți (aproximativ 70,59%); retest – 9 (26,47%) = îmbunătățire (scădere de 44,12% de la 70,59% la 26,47%); Categoria galben: test - 9 participanți (26,47%); retest 16 (47,06%) = îmbunătățire (o creștere de 20,59 % de la 26,47% la 47,06 %); Categoria verde: test – 1 participant (2,94%); retest 9 (aproximativ 26,47%) = îmbunătățire (creștere de 23,55 % de la 2,94% la 26,47%)

Reducerea semnificativă a numărului de participanți din categoria roșu în cazul GE și creșterea substanțială a celor din categoria galben și verde arată o îmbunătățire notabilă a CE, conform percepțiilor educatorilor și părinților. Este esențial să se mențină și să se consolideze aceste progrese pentru a asigura o dezvoltare socială durabilă pe termen lung.

I. Testare inițială vs. Testarea finală – Scala competențelor sociale GC –E

Categoria roșu: test - 2 participanți (aproximativ 5,9%); retest - 0 (0%) = îmbunătățire (de la 5,9% la 0%); Categoria galben: test - 15 participanți (44,1%); retest 10 (29,4%) = îmbunătățire (o scădere de 14,7% de la 44,1% la 29,4%); Categoria verde: test – 17 subiecți (50,0%); retest 24 (aproximativ 70,6%) = îmbunătățire (creștere de 20,6 % de la 50,0% la 70,6 %).

II. Testare inițială vs. Testarea finală – Scala competențelor sociale GC -P

Categoria roșu: test – 1 participant (aproximativ 2,6%); retest - 0 (0.%) = îmbunătățire (eliminare totală de la 2,6% la 0%); Categoria galben: test - 12 participanți (31,6%); retest 8 (21,1%) = îmbunătățire (scădere de 10,5% de la 31,6% la 21,1%); Categoria verde: test – 21 subiecți (55,3%); retest 26 (aproximativ 68,4%) = îmbunătățire (creștere de 13,1% de la 55,3% la 68,4%).

Ambele perspective, educatori și părinți, arată o îmbunătățire semnificativă a CS în cazul GC, majoritatea participanților progresând spre categoria verde. Este esențial ca aceste îmbunătățiri să fie susținute *pedagogic* pe termen lung.

III. Testare inițială vs. Testarea finală – Scala competențelor sociale GE-E

Categoria roșu: test - 22 participanți (aproximativ 64,7%); retest – 2 (5,9%) = îmbunătățire (scădere de 58,8% de la 64,7% la 5,9%); Categoria galben: test - 11 participanți (27,5%); retest 19 (47,5%) = îmbunătățire (o creștere de 20,0% de la 27,5% la 47,5%); Categoria verde: test-1 participant (2,5%); retest 13 (aproximativ 32,5%) = îmbunătățire (creștere de 30,0 % de la 2,5% la 32,5%).

IV. Testare inițială vs. Testarea finală – Scala competențelor sociale GE - P

Categoria roșu: test - 17 participanți (aproximativ 42,5%); retest – 1 (2,5%) = îmbunătățire (scădere de 40,0% de la 42,5% la 2,5%); Categoria galben: test - 11 participanți (27,5 %); retest 9 (22,5%) = îmbunătățire (o scădere de 5,0% de la 27,5% la 22,5%); Categoria verde: test – 6 participanți (15,0%); retest 24 (aproximativ 60,0%) = îmbunătățire (creștere de 45,0% de la 15,0% la 60,0%)

Ambele perspective, educatori și părinți, arată o îmbunătățire semnificativă a CE și CS în cazul GC și GE, majoritatea participanților progresând spre categoria *verde*. Este esențial ca aceste îmbunătățiri să fie susținute pe termen lung.

Referitor la *testul de recunoaștere a emoțiilor după P Ekman*, avem figura 4, unde sunt prezentate rezultatele participanților din cele două grupuri. Cele șase emoții evaluate sunt: *fericire, tristețe, frică, furie, surpriză și dezgust*. Fiecare emoție a fost testată inițial, urmată de un retest, cu scopul de a înțelege impactul intervențiilor aplicate, dacă acestea există.

Fericire: GC a rămas constant între test și retest (34); GE a arătat o scădere de la test (34) la retest (30), sugerând o posibilă diminuare a sentimentului de fericire în timp.

Tristețe: GC a crescut de la 24 la 33, indicând o creștere semnificativă a sentimentului de tristețe la retest; GE a rămas stabil între test și retest (18).

Frică: GC a crescut ușor de la 32 la 37; GE a crescut de la 22 la 27, ambele grupuri indicând sensibilizarea sau conștientizarea emoției de frică în timp.

Furie: GC a rămas constant (32); GE o creștere minoră de la 24 la 27, sugerând o creștere moderată a emoției de furie.

Surpriză: GC o ușoară creștere de la 29 la 30; GE, o semnificativă creștere de la 24 la 33, semnalând o îmbunătățire evidentă în percepția surprizei.

Dezgust: GC de la 20 la 25; GE o creștere semnificativă de la 17 la 22, sugerând o îmbunătățire pronunțată în reacțiile de dezgust

Rezultatele obținute în urma testului și retestului evidențiază schimbări în capacitatea participanților de a recunoaște emoțiile într-un interval de timp dat. În continuarea acestei analize, este important să aprofundăm înțelegerea acestor schimbări subliniind atât semnificația statistică, cât și implicațiile practice ale diferențelor observate.

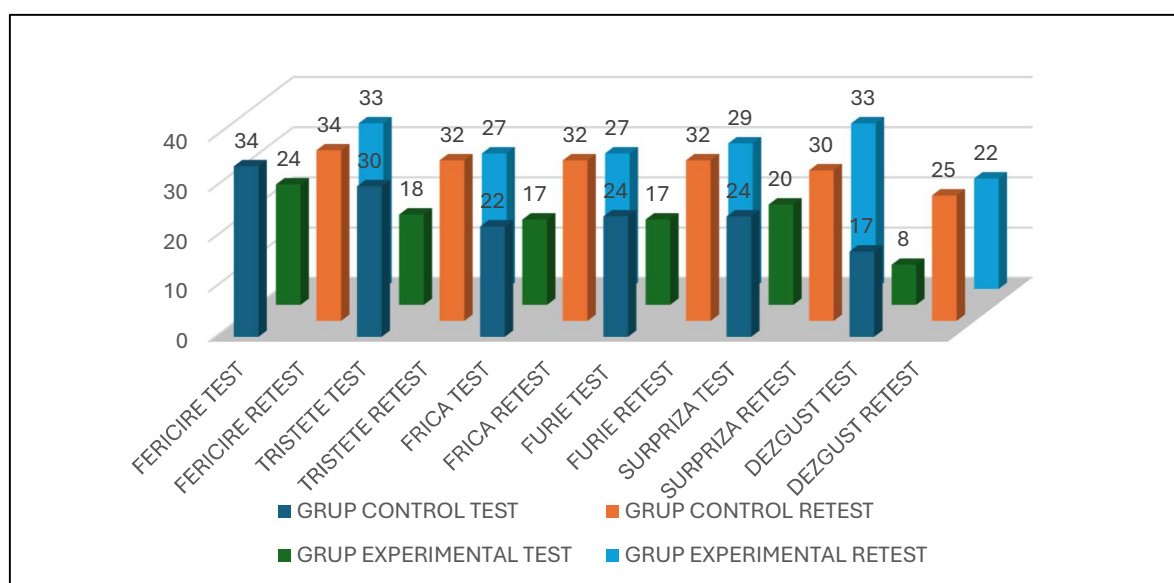

Figura 4. Rezultate test – retest emoții

Capitolul 3 analizează implementarea **PSIDIE pentru preșcolari cu TL**, structurat în trei programe formative dedicate părinților, educatorilor și preșcolarilor, fiecare program fiind conceput pentru a satisface nevoile fiecărui grup și a susține dezvoltarea integrată a copiilor.

1. *Programul formativ pentru părinți.* Acesta subliniază importanța conștientizării problemelor de dezvoltare emoțională și socială la copii cu TL. A facilitat îmbunătățirea abilităților părinților în gestionarea emoțiilor proprii și ale copiilor, utilizând tehnici de comunicare pozitivă și activități de conectare socio-afectivă. Aceasta a dus la o întărire a relațiilor pozitive între părinți și copii, cu beneficii semnificative pentru dezvoltarea copiilor.

2. *Programul formativ pentru cadrele didactice.* A oferit educatorilor un plus de claritate în înțelegerea contextului psihosocial al copiilor cu TL, introducând tehnici educaționale eficiente, cum ar fi activitățile ludice și exerciții reflexive. Cadrele didactice au dobândit și abilități de colaborare eficientă cu părinții, stabilind canale de comunicare care să sprijine intervențiile educaționale și suportul la nivel familial și comunitar.

3. *Programul formativ pentru preșcolari*. Acesta a evidențiat îmbunătățiri în recunoașterea și exprimarea emoțiilor de către copii, ca rezultat al activităților structurate precum jocurile de rol și exerciții practice. Copiii au arătat progrese în dezvoltarea inteligenței emoționale, socializare, cooperare și au avut o integrare mai bună în mediul educațional.

4. *Eficacitatea PSIDIE*. Implicarea sincronizată a părinților, educatorilor și copiilor a creat un sistem de suport cuprinzător, facilitând îmbunătățiri semnificative în competențele emoționale și sociale ale copiilor. Evaluările realizate de părinți și educatori și testul de emoții administrat preșcolarilor, au confirmat aceste progrese în recunoașterea emoțiilor și în dinamica interacțiunilor sociale. Feedbackul parental a subliniat nu doar îmbunătățiri la copii, ci și beneficiile asupra relațiilor părinte – copil, precum și progrese în vocabular, structura propozițiilor și abilitățile conversaționale.

5. *Concluziile* atestă succesul programului în îmbunătățirea inteligenței emoționale, prin dezvoltarea competențelor emoționale și sociale, sugerând necesitatea continuării și extinderii acestor inițiative, fiind esențială identificarea elementelor- cheie de succes pentru a le amplifica în viitor.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Pentru atingerea *scopului principal al tezei*, care a vizat explorarea și dezvoltarea strategiilor eficiente de îmbunătățire a IE la preșcolari cu TL, s-au desfășurat două acțiuni și etape esențiale: *studiul teoretic și cel experimental*.

Studiul teoretic a implicat o revizuire extinsă a literaturii existente în domeniul IE și al tulburărilor de limbaj la preșcolari. S-au analizat conceptele și teoriile-cheie din acest domeniu, identificând și sintetizând cele mai relevante teorii și modele care descriu dezvoltarea emoțională și provocările cu care se confruntă copiii preșcolari cu TL. Acest demers a oferit un fundament teoretic solid pentru intervențiile propuse.

Studiul experimental a fost realizat prin participarea activă a preșcolarilor, părinților și cadrelor didactice, având ca obiectiv implementarea și evaluarea unor *intervenții personalizate*, concepute să îmbunătățească IE la preșcolari cu TL. Aceste intervenții au fost adaptate special pentru copiii care prezintă astfel de dificultăți. Rezultatele obținute în urma acestui proces au fost utilizate pentru a valida și ajusta strategiile propuse, oferind concluzii valoroase și recomandări practice.

Analiza rezultatelor obținute au generat următoarele **concluzii**:

1. Studiul IE subliniază complexitatea acesteia ca *trăsătură multidimensională a personalității*, esențială pentru dezvoltarea globală a copilului. IE joacă un rol crucial în dezvoltarea psihosocială a copiilor, influențând relațiile lor și capacitatea de adaptare. Importanța acesteia este accentuată în perioada preșcolară, o etapă critică pentru *formarea bazei emoționale și comportamentale a copilului*, iar stabilirea unui cadru conceptual clar facilitează identificarea celor mai relevante componente ale IE, cum ar fi *empatia, conștientizarea de sine și gestionarea emoțiilor*.

2. *Dezvoltarea limbajului* și a IE sunt procese strâns interconectate în perioada preșcolarității. Abilitățile de comunicare influențează în mod direct capacitatea de exprimare și gestionare a emoțiilor, subliniind astfel importanța *dezvoltării armonioase* a ambelor domenii. TL constituie o provocare semnificativă în această etapă, având potențialul de a afecta relațiile și adaptarea socială. Grădinița, familia și comunitatea educațională joacă un rol important în evoluția limbajului și IE la copiii mici.

3. Analiza datelor a arătat că *preșcolarii cu TL au profiluri socio-emoționale distincte*, care necesită intervenții personalizate. Screeningul și testele aplicate, inclusiv testul de recunoaștere a emoțiilor bazat pe modelul lui Paul Ekman, au indicat că preșcolarii cu TL manifestă atât deficite, cât și resurse reale și potențiale neexplorate în recunoaștere și gestionare a emoțiilor.

4. *Evaluările* au arătat că preșcolarii cu TL pot întâmpina dificultăți semnificative în domenii precum *recunoașterea emoțiilor, reglarea emoțională și capacitatea de a stabili relații pozitive* cu alți copii. Utilizarea combinată a instrumentelor standardizate și a observațiilor calitative oferă o perspectivă amplă asupra capacităților și nevoilor fiecărui copil. O evaluare detaliată permite identificarea unor modele specifice de comportament și interacțiuni sociale, facilitând astfel intervenții eficiente. Rezultatele sugerează că, deși copiii cu TL pornesc cu un handicap în privința competențelor socio-emoționale, intervențiile precoce pot facilita dezvoltarea acestora și pot reduce disparitățile.

5. Factorii precum suportul familial oferit de interacțiunile pozitive cu frații și implicarea părinților în activitățile educaționale s-au dovedit a fi benefice în promovarea IE. Acest lucru sugerează că acele strategii care implică și educă familia pot amplifica efectele pozitive ale programelor de intervenție.

Tipul și severitatea TL influențează modul în care preșcolarii își dezvoltă abilitățile emoționale. Copiii cu dificultăți de exprimare verbală pot întâmpina provocări suplimentare în comunicarea eficientă a emoțiilor, ceea ce subliniază importanța abordărilor personalizate în intervențiile educaționale și terapeutice.

6. Rezultatele retestării preșcolarilor cu tulburări de limbaj (TL) pentru competențele emoționale (CE) indică o îmbunătățire semnificativă comparativ cu testarea inițială. Procentajul din categoria roșu a scăzut remarcabil, de la 70,59% la 26,47% (GE-P), în timp ce categoria verde a experimentat o creștere substanțială, de la 5,88 % la 47,06% (GE-E).

În mod similar, competențele sociale (CS) prezintă îmbunătățiri semnificative. Categoria roșu a fost redusă dramatic, de la 64,70% la 5,90% (GE-E), iar categoria verde a experimentat o creștere substanțială, de la doar 2,50% la 32,50 % (GE-E). Aceste rezultate demonstrează o progresie esențială în dezvoltarea abilităților emoționale și sociale respectiv inteligenței emoționale ale preșcolarilor cu tulburări de limbaj.

7. Programele de intervenție care sunt personalizate în funcție de nevoile individuale ale copiilor cu tulburări de limbaj au demonstrat în mod clar îmbunătățirea inteligenței emoționale. Implementarea cu succes a unui program necesită colaborarea strânsă între toți actorii educaționali, astfel încât să se asigure coerența în mediile de învățare formale și informale. Pregătirea educativă a personalului și implicarea părinților sunt esențiale pentru a crea un mediu de susținere care să promoveze dezvoltarea inteligenței emoționale a copilului.

8. Rezultatele sunt reflectate atât în evaluările subiective realizate de părinți și educatori, cât și în cele obiective prin testul emoțiilor după P. Ekman. Intervenția a demonstrat o capacitate remarcabilă de a spori atât recunoașterea emoțiilor, cât și interacțiunile sociale ale participanților. Colaborarea dintre educatori și părinți a fost esențială pentru succesul implementării proiectului. Identificarea celor mai eficiente componente ale programului oferă o bază solidă pentru extinderea acestor intervenții către alte grupuri de copii, precum și pentru adaptarea programelor la nevoile individuale. Continuarea evaluărilor periodice pot ajuta la monitorizarea sustenabilității îmbunătățirilor observate și la identificarea unor noi oportunități de intervenție.

Conținutul teoretic, metodologic și aplicativ al tezei poate fi implementat pe termen scurt prin trei categorii de **recomandări**:

I. Pentru cadre didactice: aprofundarea aspectelor teoretice, metodologice și practice ale IE, cu un accent pe un model de abordare specializat, atât psihologic, cât și social, al personalității preșcolarului; perfecționarea strategiilor de înțelegere a dimensiunii socio-afective a personalității copilului mic, precum și a metodelor de activare a resurselor psihologice și sociale ale acestora, în contextul jocului didactic ca activitate fundamentală cu multiple funcții și roluri pedagogice; implementarea programului formativ „*Drumul către înțelegere*”, care poate fi adaptat la specificul fiecărei comunități educaționale și care oferă resurse variate pentru informare și autoperfecționare pedagogică, didactică și extra-didactică.

II. Pentru conducătorii instituțiilor de învățământ: implementarea modelelor conceptuale normative și metodologice care definesc și analizează IE și impactul său psihologic și social la nivel educațional global;

promovarea proiectului strategic „*Împreună pentru succes*” în contextul specific al activităților de inspecție școlară și educație continuă pentru cadrele didactice din învățământul preșcolar, primar și special.

III. Pentru părinți: exploatarea informațiilor normative și metodologice incluse în programul formativ „Familia în centrul emoțiilor”; participarea la activități metodice organizate de cadrele didactice, focalizate pe cunoașterea și dezvoltarea inteligenței emoționale în contextul comunitar.

Lucrarea de față evidențiază importanța unei abordări integrate și personalizate în cadrul intervențiilor educaționale și terapeutice pentru copii preșcolari cu tulburări de limbaj (TL). Aceste tulburări reprezintă o barieră semnificativă în relațiile sociale și dezvoltarea emoțională, influențând negativ acumularea de experiențe socio-afective esențiale pentru o dezvoltare armonioasă.

O abordarea integrată care include intervenții axate pe dezvoltarea IE s-a dovedit a fi eficientă în ameliorarea acestor dificultăți. Integrarea CE și CS în procesul terapeutic a facilitat nu doar îmbunătățirea abilităților de comunicare ale copiilor, ci și dezvoltarea CE și CS la un nivel mai profund. Astfel, IE a fost identificată drept o componentă esențială care poate funcționa atât ca etapă premergătoare, cât și concomitentă în terapiilor adresate tulburărilor de limbaj.

În concluzie, lucrarea subliniază necesitatea implementării unor strategii integrate în educația și terapia copiilor cu TL, concentrându-se pe dezvoltarea holistică a acestora. Accentul pe dezvoltarea IE este considerat un factor cheie în depășirea dificultăților asociate cu TL, asigurând o dezvoltare armonioasă și echilibrată pe termen lung.

BIBLIOGRAFIE

1. BAR-ON. R., PARKER. D. A. *Manual de inteligență emoțională*, Bucuresti: Ed Curte Veche, 2011. 504 p. ISBN 978-973-669-974-0.
2. BAR-ON. R., PARKER. D. A. *Bar-On Emotional Quotient Inventory (EQ-i): Tehnical Manual*. Toronto, Multi-Health Systems, 1997; apud. Reuven Bar-On; James D.A. Parker (coordonatori), trad. 2008. p.109).
3. BAR-ON, R. *Inteligența emoțională și inteligența socială. Observații pe baza Inventarului de calcul al Coeficientului Emoțional*, în Reuven Bar-On, James D.A. Parker (coordonatori), trad., *Manual de inteligență emoțională*, Bucuresti, Ed Curte Veche, 2011. 504 p. ISBN 978-973-669-974-0.
4. BRUNER, J. S. *Pentru o teorie a instruirii*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1970, 204 p.
5. BRONFENBRENNER, U. *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 1979
6. CERGHIT, I. *Metode de învățământ, ediția a IV-a, revăzută și adăugită*, Iași: Editura Polirom, 2006. 320.p, ISBN 973-46-0175-X.
7. COJOCARU-BOROZAN, M. *Teoria culturii emoționale. Studiu monografic asupra cadrului didactic*, Chișinău: 2010. 239 p. ISBN: 978-9975-46-066-8
8. CRISTEA, S. *Concepte fundamentale în pedagogie, volumul 13, Curriculum*; București: Didactica Publishing House, 2023. 188 p, ISBN 978-606-048-636-7.
9. CUCOȘ, C. (COORD.) *Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și grade didactice*. Ediția a III-a revăzută și adăugită. Iași: Polirom, 2009. 768 p. ISBN 9789734614035
10. ELIAS, M. J., TOBIAS, S. E., FRIDLANDER, B. S. *Inteligența emoțională în educarea copiilor*. București: Curtea veche Publishing, 2002. 272 p. ISBN:978-606-44-0271-4
11. GARDNER, H. *Inteligente multiple. Noi orizonturi pentru teorie și practică*. București: Sigma, 2015. 318 p. ISBN: 978-606-441-162-4
12. GOLEMAN, D. *Inteligența emoțională*. Bucuresti: Ed. Curtea Veche, 2018.536 p. ISBN: 978-606-44-0072-7.
13. GOLEMAN, D. *Creierul și inteligența emoțională*, București; Ed Curtea-Veche, 2016.110 p. ISBN 978-606-588-8883.
14. GOLEMAN, D. *Emoții vindecătoare- Dialoguri cu Dalai Lama despre rațiune, emoții și sănătate*, București: Ed Curtea-Veche, 2008. 304 p. ISBN 978-973-669-556-8.
15. GOLEMAN, D. *Inteligența emoțională, Prefață la Reuven Bar-On; James D.A. Parker (coordonatori), Manual de inteligență emoțională*, trad., Curtea Veche Publishing, București: 2008. 504 p. ISBN 978-973-669-974-0.
16. GOLEMAN, D. *Leadership: Puterea inteligenței emoționale*, București: Curtea Veche Publishing, 2016. 158 p. ISBN 978-606-588-861-6.
17. GOLU, M., ZLATE, M., MANOLESCU, C. *Psihologie*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1978. 244 p. ISBN/COD 207IPORAPS.
18. GOLU, M. *Fundamentele psihologiei, vol. II*, București : Editura Fundației România de Măine, 2000. 328 p. ISBN 978-973-669-520-9.
19. HAȚEGAN, B.C. *Abordări structuralist-integrate în terapia tulburărilor de limbaj și comunicare*, Cluj-Napoca : Presa Universitară Clujeană, 2011. 217 p. ISBN 978-973-595-259-4.
20. MAYER, J. D., SALOVEY, P. *Teoria inteligenței emoționale*. București: Ed. All, 1990. 198 p.
21. NEVEANU, P. P. *Tratat de psihologie generală*, Editura Trei, București, 2013, 887 p, ISBN 973-707-695-8
22. NEVEANU, P. P. *Dicționar de psihologie*, București: Editura Albatros, 1978. 784 p.

23. PÂNIȘOARĂ, I. O., MANOLESCU, M. *Pedagogia învățământului primar și preșcolar*, Iași: Editura Polirom, 2019. 688 p. ISBN 978-973-46-7877-8.
24. PIAGET, J. *Psihologie si pedagogie. Răspunsurile marelui psiholog la problemele învățământului*, Editura Didactica si Pedagogica, București: 1972. 162 p.
25. PIAGET, J. *Psihologia inteligenței*. Chișinău: Editura Cartier, 2008. 204 p. ISBN: 9789975794640.
26. RACU, A., VERZA, F. E., RACU, S. *Pedagogie specială*, Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 316 p. ISBN 978-9975-53-061-3.
27. ROCO, M. *Management și inteligență emoțională. În: Revista de psihologie organizațională*, Universitatea din București. Centrul de Psihologie Aplicată, nr. 1 (2002), p. 39-50.
28. ROCO, M. *Creativitatea și inteligența emoțională*, Iași: 2001. 148 p. ISBN 973-683-654-1.
29. SALOVEY, P., MAYER, J. D., Emotional Intelligence, in *Imagination, Cognition and Personality*, (1990).
30. ROȘAN, A. *Psihopedagogie specială. Modele de evaluare și intervenție*, Ed. Polirom, 2015. 576 p. ISBN 978-973-46-4963-1.
31. STEIN, J. S., BOOK, E. H. *Forța inteligenței emoționale*, București: Ed. Allfa, 2003. 277 p. ISBN 973-8457-21-1.
32. STEIN, J.S., BOOK H, E. *Forța inteligenței emoționale: inteligența emoțională și succesul vostru*. București: ALFA, 2003. 288 p. ISBN: 973-9457-21-1
33. STERNBERG, R. J. (2019). A theory of adaptive intelligence and its relation to general intelligence. *Journal of Intelligence*.
34. ȘCHIOPU, U. *Psihologia copilului*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1967. 350.p
35. ȘCHIOPU, U. coordonator, *Dicționar de psihologie*, București: Editura Babel, 1997. 740.p, ISBN 973-48-1027-8.
36. THORNDIKE, E. Intelligence and Its Use, Harper's Magazine, 1920. 231 p.
37. THURSTONE, L. L. Multiple-Factor Analysis: A Development and Expansion of The Vectors of Mind, University Of Chicago Pres, Chicago, IL, 1947. Language: English
38. VÎGOTSKI, L. S. Opere psihologice alese, Editura Didactică și Pedagogică, Vol I, 1971. 362 p
39. VÎGOTSKI, L. S. Opere psihologice alese, Editura Didactică și Pedagogică, Vol II, 1972. 309 p
40. VÎGOTSKI, L. S. *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 1978
41. VERZA, E., VERZA, E. F. *Psihologia copilului*, București: Editura Trei SRL, 2024. 560 p. ISBN 978-606-40-23049.
42. WANKOFF, L. S 2011, *Warning signs in development of speech, language and comunication: When to refer to a speech-language pathologist, în Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing, Wiley Periodicals Inc*, nr. 24 / 2011, pp. 175-184, apud, *Psihopedagogie specială. Modele de evaluare și intervenție*, volum coordonat de Adrian Roșan, 2015. p. 232
43. YEUNG, R. *Dezvoltarea inteligenței emoționale*, București, Ed. Meteor Press, 2018. 143 p. ISBN 978-973-728-7120
44. ZLATE, M., (coordonator), CREUȚU, T., MITROFAN, N., ANIȚEI, M. *Psihologie. Manual pentru clasa a X-a*, Editura Aramis, București, 2005. 162 p. ISBN 978-973-679-234-X.
45. HALLAHAN, P.D., KUFFMAN, J.M. *Exceptional learners: introduction to special education* ISBN: 0205287794, 608 p.
46. SALOVEY, P., MAYER, J.D. Emotional intelligence, in *imagination, cognition and personality*, 9 (1990):185-211.

Lista publicațiilor autorului la tema tezei

1. **URSU, Miluța.** From IQ to EQ. In: *Journal of Romanian Literary Studies*. 2025, nr. 41, pp. 780-786. ISSN 2248-3004.
2. **URSU, Miluța.** Inteligența emoțională: o perspectivă pedagogică. In: *Revista Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională*. 2025, nr. 1(149), pp. 9-12. ISSN 1810-6455.
3. **URSU MILUȚA** .Inteligența Emoțională. Modele pedagogice, teoretice și practice. In: *Revista Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională*. 2025, nr. 4-5, ISSN 1810-6455.
4. **URSU, Miluța.** The link between ie and language disorders in preschoolers. In: *Journal of Romanian Literary Studies*. 2025, nr 40.pp 828-835. ISSN 2248-3004.
5. **URSU, Miluța.** Early education and the role of emotional intelligence in the development of the preschool child. In: *Journal of Romanian Literary Studies*. 2024, nr. 38, pp. 771-779. ISSN 2248-3004.
6. **URSU, Miluța.** Cartea - suport în dezvoltarea inteligenței emoționale la preșcolari. In: *Cercetarea pedagogică: exigențe contemporane și perspective de dezvoltare*. Ediția 2-a, 8-9 noiembrie 2024, Chișinău. Chișinău: CEP UPS „I.Creangă”, 2024, pp. 568-575. ISBN 978-9975-48-197-7.
7. **URSU, Miluța.** Emotional intelligence -an influential model in children’s education. *Journal of Romanian Literary Studies*. 2023, nr 32.pp1094-1100.ISSN 2248-3004
8. **URSU, Miluța.** Emoțional intelligence in the educational act. *Journal of Romanian Literary Studies*. 2023, nr 34.pp 766-771.ISSN 2248-3004
9. **URSU, Miluța.** Importanța inteligenței emoționale în adaptarea școlară a copilului cu CES. In: *Science and education: new approaches and perspectives*. Seria 25, Vol.1, 24-25 martie 2023, Chișinău. Chișinău: CEP UPSC, 2023, pp. 241-245. ISBN 978-9975-46-773-5.
10. CIOBANU, Adriana, **URSU, Miluța.** Abilitățile emoționale ale copilului de vârstă mică cu cerințe educaționale speciale. In: *Evoluția sistemului național al învățământului special și incluziv ca proces unitar teoretico-praxiologic în câmpul educațional european :50 de ani de activitate a Catedrei Psihopedagogie și Psihopedagogie specială*. 2 decembrie 2022, Chisinau. Chișinău: CEP UPSC, 2023, pp. 74-79. ISBN 978-9975-46-732-2.
11. CIOBANU, Adriana, **URSU, Miluța.** Dezvoltare a abilităților emoționale la școlarii cu cerințe educative speciale din ciclul primar . In: *Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului*. Seria 24, Vol.1, 25 martie 2022, Chișinău. Chișinău: CEP UPS „I.Creangă”, 2022, pp. 104-110. ISBN 978-9975-46-651-6; 978-9975-46-652-3.
12. CIOBANU, Adriana, **URSU, Miluța.** Dezvoltarea inteligenței emoționale la copii cu cerințe educaționale speciale . In: *Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului*. Seria 23, Vol.1, 26 martie 2021, Chișinău. Chișinău: CEP UPS „I.Creangă”, 2021, pp. 168-173. ISBN 978-9975-46-559-5; 978-9975-46-560-1.
13. **URSU, Miluța.** Inteligența emoțională și rolul ei în formarea personalității elevului cu CES. In: *Probleme actuale ale științelor umanistice*Analele științifice ale doctoranzilor și competitorilor. Vol.19, Partea 2, 1 ianuarie 2021, Chișinău. Chișinău: CEP UPS „I.Creangă”, 2021, pp. 339-346. ISBN 978-9975-46-235-8.
14. **URSU, Miluța.** Modele de organizare a învățământului integrat. In: *Asistența complexă a copiilor cu cerințe educaționale speciale în mediul educațional incluziv*. 10 decembrie 2020, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: CEP UPS „I.Creangă”, 2020, pp. 503-509. ISBN 978-9975-46-480-2

ADNOTARE

URSU Miluța. „Dezvoltarea inteligenței emoționale la preșcolarii cu tulburări de limbaj”. Teză de doctorat în pedagogie specială. Chișinău, 2025.

Structura tezei: Teza este construită din: adnotări, lista abrevierilor, introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 227 titluri, 29 anexe, 150 pagini de text, 41 tabele, 20 figuri. Rezultatele obținute sunt publicate în 14 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: inteligență emoțională, preșcolari, tulburări de limbaj, dezvoltare emoțională, dezvoltare cognitivă, intervenție timpurie, competențe sociale, competențe emoționale.

Domeniul de studiu: Pedagogie.

Scopul cercetării: Fundamentarea cadrului teoretic și metodologic de dezvoltare a inteligenței emoționale la preșcolarii cu tulburări de limbaj.

Obiectivele generale: Stabilirea cadrului conceptual; evaluarea nivelului actual al competențelor emoționale și sociale la preșcolarii cu tulburări de limbaj; identificarea factorilor care influențează dezvoltarea inteligenței emoționale la acești copii; implementarea unui program de intervenție inovator; argumentarea experimentală a eficienței programului de intervenție aplicat.

Noutatea și originalitatea științifică: Cercetarea combină perspective din domenii complementare psihopedagogiei speciale privind particularitățile dezvoltării inteligenței emoționale la preșcolarii cu tulburări de limbaj pentru a perfecționa activitatea necesară recuperării acestora. Programul rezultat este inovator și personalizat, cu intervenții specifice adaptate nevoilor emoționale și de comunicare ale preșcolarilor cu tulburări de limbaj.

Semnificația teoretică: Demersul de cercetare, fundamentat intra - și interdisciplinar, aprofundează problematica generală a inteligenței emoționale aplicată într-un context special - situația preșcolarului cu tulburări de limbaj, oferind o bază teoretică solidă. Înțelegerea facilitează elaborarea de recomandări practice pentru profesori, psihopedagogi și părinți, bazate pe date empirice și concepte teoretice, pentru a îmbunătăți intervențiile de recuperare.

Valoarea aplicativă a cercetării: Oferă soluții și recomandări practice pentru îmbunătățirea intervențiilor educaționale și terapeutice, ghidarea politicilor, suportul familial, dezvoltarea de resurse și creșterea conștientizării.

Aplicarea acestor recomandări îmbunătățește dezvoltarea inteligenței emoționale la copii cu tulburări de limbaj, asigurându-le șanse egale de dezvoltare și succes.

Rezultate obținute care contribuie la soluționarea problemei științifice: Îmbunătățirea inteligenței emoționale la preșcolarii cu tulburări de limbaj, cu scopul de a le spori capacitatea de autoreglare emoțională și de interacțiune socială eficientă; Elaborarea unui program de intervenție inovator, personalizat pentru a răspunde nevoilor specifice ale acestor copii, permițându-le să depășească provocările legate de dezvoltarea emoțională și comunicare.

Implementarea rezultatelor științifice s-a concentrat pe formarea continuă a educatorilor din învățământul preșcolar care se confruntă cu probleme speciale situate în zona relației dintre dezvoltarea limbajului și a inteligenței emoționale. Adaptarea acestor sugestii în educație și sprijinul familial contribuie la o creștere echilibrată a copiilor, asigurându-le șanse egale de dezvoltare și succes.

ANNOTATION

URSU Miluța. „Development of emotional intelligence in preschoolers with language disorders”. phd thesis in special pedagogy. Chișinău, 2025.

Structure of the thesis: The thesis is composed of annotations, a list of abbreviations, an introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, a bibliography of 227 titles, 29 appendices, 150 pages of text, 41 figures, 20 tables. The results obtained are published in 14 scientific papers.

Keywords: emotional intelligence, preschoolers, language disorders, emotional development, cognitive development, early intervention, social competencies, emotional competencies.

Field of study: Pedagogy.

The purpose of the research: Establishing the theoretical and methodological framework for developing emotional intelligence in preschoolers with speech disorders.

General objectives: Establish the conceptual framework; to assess the current level of emotional and social competencies in preschoolers with language disorders; to identify the factors that influence the development of emotional intelligence in these children; to implement an innovative intervention program; to experimentally argue the effectiveness of the applied intervention program.

Novelty and scientific originality: The research combines perspectives from complementary fields of special psych pedagogy concerning the particularities of emotional intelligence development in preschoolers with language disorders to refine the activities necessary for their recovery. The resulting program is innovative and personalized, with specific interventions adapted to the emotional and communication needs of preschoolers with language disorders.

Theoretical significance: The research approach, grounded both intra- and interdisciplinary, delves into the general issue of applied emotional intelligence in a special context—the situation of preschoolers with language disorders, offering a solid theoretical foundation. This understanding facilitates the development of practical recommendations for teachers, special education professionals, and parents, based on empirical data and theoretical concepts, to improve recovery interventions.

Practical value of the work: It provides practical solutions and recommendations for improving educational and therapeutic interventions, guiding policies, supporting families, developing resources, and increasing awareness. Implementing these recommendations enhances the development of emotional intelligence in children with language disorders, ensuring them equal opportunities for development and success.

The scientific problem solved: It addresses the enhancement of emotional intelligence in preschool children with language disorders, with the aim of increasing their capacity for emotional self-regulation and effective social interaction. The proposed solution is an innovative intervention program, personalized to meet the specific needs of these children, allowing them to overcome challenges related to emotional development and communication.

The implementation of scientific results focused on the ongoing training of preschool educators facing special issues located in the relationship between language development and emotional intelligence. Adapting these suggestions in education and family support contributes to the balanced growth of children, ensuring them equal opportunities for development and success.

URSU MILUȚA

**DEZVOLTAREA INTELIGENȚEI EMOȚIONALE LA PREȘCOLARII CU TULBURĂRI
DE LIMBAJ**

Specialitatea 534.01 – Pedagogie specială

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

Aprobat spre tipar
Hârtie offset. Tipar digital.
Coli de tipar 1,0

Formatul hârtiei 60x84. 1/16
Tiraj: 20 ex.
Comanda nr.

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”
din Chișinău str. Ion Creangă, nr.1, MD-2069